

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

Diplomová práce

Zpětnost v trestním právu

Petra Matoušková

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a zdrojů informací v ní uvedených.

V Plzni, dne 24. 8. 2013

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Eduardovi Wipplingerovi za rady, připomínky a vstřícnost, které mi poskytl při psaní této práce.

OBSAH

1 Úvod	1
2 Pojem recidivy	3
2.1. Právní (trestněprávní) pojetí recidivy.....	3
2.1.1. Druhy recidivy skutečné.....	5
2.2. Kriminologické pojetí recidivy	8
2.3. Penologické (penitenciární) pojetí recidivy	8
3 Historický vývoj institutu recidivy v českém a československém trestním právu	10
3.1. Trestání recidivy od roku 1918 do 1950	10
3.2. Trestání recidivy od roku 1950 do 1961	11
3.3. Trestání recidivy od roku 1961	12
4 Úprava v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.....	22
4.1. Úprava v obecné části	25
4.1.1 recidiva jako přitěžující okolnost	25
4.1.2. Recidiva jako důvod mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody u zvlášť závažných zločinů	27
4.1.3. Recidiva jako okolnost ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice určitého typu	33
4.2 Úprava ve zvláštní části	35
4.2.1 Trestný čin krádeže § 205 odst. 2 trestního zákoníku	37
5 Osobnost recidivního pachatele, příčiny a prevence recidivy.....	43
5.1. Osobnost recidivního pachatele	43
5.2. Příčiny recidivy	45
5.3. Prevence recidivy	46

5.3.1. Druhy prevence kriminality.....	46
5.3.1.1. Prevence recidivy v penitenciární fázi.....	48
5.3.1.2. Prevence recidivy v postpenitenciární fázi	49
6 Komparace se zahraniční právní úpravou	50
6.1. Zásada „tříkrát a dost“	50
6.2. Jiná ustanovení týkající se recidivy v obecné části trestného zákona.....	55
6.3. Ustanovení týkající se recidivy ve zvláštní části trestného zákona.....	56
7 Úvahy de lege ferenda.....	58
8 Závěr	60
Resumé.....	62
Seznam použitých zdrojů	63
Přílohy.....	I

1 Úvod

Tématem diplomové práce je zpětnost v trestním právu. Teorie i praxe zná a běžně používá pojem recidiva jako synonymum zpětnosti a i já se ho ve své práci přidržím. Recidiva v trestním právu představuje závažný jev, a to proto, že pachatel spáchal trestný čin po té, co byl již dříve pro jiný trestný čin pravomocně odsouzen a tedy snaha o jeho nápravu a opětovného začlenění do normálního života se minula účinkem. Podíl recidivistů na celkové kriminalitě není rozhodně zanedbatelný a stále se zvyšuje.

Tato práce se nejprve zaměřuje na pojem recidivy, její chápání v pojetí právním (trestněprávním), kriminologickém, penologickém (penitenciárním) a třídění recidivy skutečné podle různých kritérií. Následuje nástin historického vývoje recidivy v trestním právu na našem území od vzniku samostatného Československého státu, kdy základem trestního práva byl recipovaný rakouský trestní zákon z roku 1852, až do konce roku 2009, kdy pozbyl platnosti mnohočetně novelizovaný trestní zákon č. 140/1961 Sb. Stěžejní část této práce je věnována platné právní úpravě recidivy obsažené v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., a to jak v obecné části trestního zákoníku, ve které má recidiva formu přitěžující okolnosti nebo důvodu mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody anebo okolnosti ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice určitého typu, tak i ve zvláštní části trestního zákoníku, ve které má recidiva formu znaku některých, především kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů. V této souvislosti se pokusím podrobněji rozebrat zvláštnost skutkové podstaty § 205 odst. 2. trestního zákoníku. Jak již bylo řečeno, recidivisté se nemalou měrou podílejí na páchání trestné činnosti, proto je věnována pozornost i osobnosti recidivního pachatele, jejíž poznání je klíčové při určování příčin a prevence trestné činnosti recidivistů. Příčiny a prevence recidivy jsou zde také vzpomenuty. V neposlední řadě je součástí této práce i srovnání platných právních úprav recidivy v České republice a na Slovensku, zejména je věnována pozornost zásadě „tříkrát a dost“, kterou česká úprava nezná a představuje tak nejpodstatnější rozdíl mezi oběma

úpravami. V závěru je dán prostor úvahám de lege ferenda, kde se zamýšlím nad možnou právní úpravou recidivy v budoucnu.

2 Pojem recidivy

„Trestní teorie i praxe užívají jak termín „recidiva“, tak „zpětnost“, přičemž oba tyto termíny jsou zaměnitelné a představují jeden pojem.“¹ Obecně pojem recidivy znamená opakování, návrat a je užíván řadou vědních oborů, např. medicínou. Proto je příhodnější a výstižnější pro opakující se kriminální jednání označení kriminální recidiva. Zahraniční literatura uvádí jako synonymum ke kriminální recidivě pojem kriminální kariéra, pro jejíž počátek popř. její pokračování je rozhodná doba, ve které vůči pachateli byl již uplatněn nějaký zásah nebo sankce trestní justicí.

Závažnost a nebezpečnost kriminální recidivy nespočívá v konkrétním deliktu, ale opakujícím se kriminálním chování pachatele, v absenci nápravy pachatele, ale i ve vlivu recidivy na společnost. Na kriminální recidivu lze nahlížet jako na shluk několika selhání² „Prvním selháním je samotné kriminální jednání pachatele – porušil normy a nenaplnil očekávání společnosti. Následně pachatel selhal ve své snaze nebýt dopaden, vyhnout se trestu, a dále selhal ve snaze zužitkovat efekt „nápravných opatření“, které mu byly uloženy v průběhu předchozího odsouzení či uvěznění. Posledním „selháním“ je pak pro recidivního pachatele jeho snaha ve své kriminální kariéře pokračovat.“³

Kriminální recidivu lze chápat v pojetí právním (trestněprávním), kriminologickém a penologickém (penitenciárním)⁴

2.1. Právní (trestněprávní) pojetí recidivy

Recidivou skutečnou v právním pojetí se rozumí případy, kdy pachatel spáchá trestný čin poté, co byl již dříve pro jiný trestný čin pravomocně odsouzen rozsudkem

¹ Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 349.

² Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 7 a 20.

³ Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 20.

nebo trestním příkazem anebo po té, co byl vydán pravomocný rozsudek, jímž bylo podmíněně upouštěno od potrestání s dohledem, a pachatel se neosvědčil.⁵ Právě právní moc odsuzujícího rozsudku nebo trestního příkazu od sebe odlišuje skutečnou a zdánlivou recidivu (viz. níže). Recidiva je společně se souběhem formou tzv. pluralitní trestné činnosti neboli mnohosti trestných činů, která spočívá v tom, že týž pachatel spáchal alespoň dva trestné činy. Souběh se od recidivy odlišuje tím, že týž pachatel spáchal alespoň dva trestné činy dříve, než byl za některý z nich vyhlášen odsuzující rozsudek soudem prvního stupně. Recidiva je závažnější forma pluralitní trestné činnosti než souběh pro její vyšší společenskou škodlivost, vyplývající ze skutečnosti, že pachatel byl již dříve varován (uznán vinným, resp. potrestán) a i přes to nadále páchá trestnou činnost. Tedy varování nebylo účinné, čímž pachatel promarnil jemu poskytnutou možnost nápravy, a proto je příhodné, s přihlédnutím ke škodlivosti trestného činu, pro něj zvolit zpravidla přísnější trest.

O recidivu v tomto pojetí se nejedná v případech odsouzení, kdy se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. A už vůbec sem nepatří dřívější postih jen za přestupek, popřípadě za jiný druh deliktu. Za recidivu lze považovat zásadně předchozí odsouzení tuzemským soudem. Odsouzení cizozemským soudem může být považováno za recidivu zejména v případě zaznamenání odsouzení v českém Rejstříku trestů, které je odůvodněno závažností trestného činu a za něj uloženým trestem.

Recidivou zdánlivou se rozumí případy, kdy pachatel spáchá trestný čin poté, co byl za již dříve spáchaný trestný čin vyhlášen dosud nepravomocný odsuzující rozsudek nebo doručen dosud nepravomocný trestní příkaz, anebo vyhlášen dosud nepravomocný rozsudek, jímž bylo podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem. Aby se tedy jednalo o zdánlivou recidivu, musí dojít ke spáchání dalšího trestného činu do okamžiku nabytí právní moci zatím jen vyhlášeného rozsudku nebo doručeného trestního příkazu. Tato forma pluralitní trestné činnosti je bližší recidivě skutečné než souběhu, protože i zde došlo k varování pachatele, i když nebylo dovršeno definitivním rozsudkem za předchozí trestnou činnost. Bude tedy posuzována přiměřeně jako recidiva skutečná.

⁵ Srov. Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 347.

Například je možné ke zdánlivé recidivě přihlídnout jako k přitěžující okolnosti v § 42 neuvedené.

2.1.1. Druhy recidivy skutečné

Recidivu je možné třídit podle různých kritérií. Například jsou jimi povaha spáchaných trestných činů, časové hledisko a systematické hledisko.

Podle povahy spáchaných trestných činů se recidiva dělí na stejnorodou a nestejnorodou.⁶ Stejnorodou recidivou se rozumí předchozí odsouzení pachatele za stejný trestný čin nebo trestný čin stejného druhu (např. podvod a zpronevěra). Recidivou nestejnorodou se rozumí předchozí odsouzení za trestný čin jiného druhu (např. krádež a ublížení na zdraví).⁷ Stejnorodá recidiva se dělí na druhovou, skupinovou a speciální. Druhová recidiva spočívá v opakovaném páčání trestných činů s různými individuálními objekty různých skutkových podstat, ale se stejným druhovým objektem. Například trestné činy proti svobodě uvedené v § 171, § 176 a §179 trestního zákoníku, jejichž druhovým objektem je svoboda člověka. Skupinová recidiva spočívá v opakovaném páčání trestných činů se stejným individuálním objektem, různých skutkových podstat, ale se stejným skupinovým objektem. Například trestné činy uvedené v § 145, § 146, § 158 trestního zákoníku, jejichž skupinovým objektem je zájem na ochraně zdraví.⁸ A konečně speciální recidiva spočívá v opakovaném páčání trestných činů se stejným individuálním objektem a se stejnou skutkovou podstatou, přičemž se nejedná o pokračování trestné činnosti, ale o její opakování. Například je speciální recidiva typická pro tzv. zločince z povolání, kterými jsou kapesní zloději, nájemní vrahové, dealeři drog, tzv. bytaři apod., kteří se opakovaně dopouští krádeží, vražd, prodeje drog, vykrádání bytů. Z tohoto důvodu je tento druh recidivy ze všech

⁶ Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 348, 358 a 350.

⁷ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 14.

⁸ Srov. Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 349.

výše uvedených druhů považován za nejškodlivější. Nestejnorodou recidivou se rozumí všechny ostatní případy, které nespádají pod recidivu stejnorodou.

Z časového hlediska lze dělit recidivu na časově omezenou a neomezenou. O recidivu časově omezenou jde tehdy, jestliže zákon požaduje, aby mezi pravomocným odsuzujícím rozsudkem a opětovně spáchaným trestným činem uplynula určitá či neurčitá doba. Jestliže zákon nic takového nepožaduje, jde o recidivu časově neomezenou. Podmínkou časově omezené recidivy je předchozí odsouzení pachatele za stejný trestný čin (tzv. prejudice) v určitém či neurčitém časovém období, pokud by tato podmínka nebyla splněna, konkrétní trestný čin by postrádal obligatorní znak své skutkové podstaty. Z tohoto důvodu nelze uvedenou recidivu znovu přičíst pachateli, jako obecnou přitěžující okolnost uvedenou v 39 odst. 4 trestního zákoníku. Co se týče opětovného spáchaní stejného trestného činu po uplynutí určitého nebo neurčitého časového období,⁹ „nelze příslušné ustanovení trestního zákoníku buď vůbec aplikovat, neboť není naplněna ani formální stránka (znak) trestného činu, anebo se mění skutková podstata kvalifikovaná v základní, kde se prejudice nevyžaduje.“¹⁰ Na příklad § 209 odst. 2. trestního zákoníku je skutková podstata kvalifikovaná a § 209 odst. 1 trestního zákoníku je skutková podstata základní. Recidiva časově omezená se dělí na časově určitě omezenou a časově neurčitě omezenou. Recidiva časově určitě omezená je recidivou speciální, objevuje se pouze ve zvláštní části trestního zákoníku a je zpravidla vyjádřena formulací „a byl za takový čin v posledních...letech odsouzen nebo potrestán“. Toto časové určení se týká dvanácti trestných činů a je převážně tříleté, v jednom případě dvouleté a v jednom pětileté. Všechny trestné činy spadající do této recidivy, jsou vyjmenovány v podkapitole nazvané „Úprava ve zvláštní části“. U recidivy časově neurčitě omezené nejde o určitý časový interval. Délka časového období závisí na skutkových okolnostech konkrétního trestného činu. Jediným případem této recidivy je § 272 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, je vyjádřena formulací „spáchal-li takový čin opětovně v krátké době.“ Recidiva časově neomezená se

⁹ Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 351-352.

¹⁰ Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 352.

vyskytuje na rozdíl od recidivy časově omezené jak ve zvláštní, tak i v obecné části trestního zákoníku. V obecné části je spjata především s přitěžující okolností zakotvenou v § 42 písm. p) a v části zvláštní je spjata se skutkovými podstatami trestných činů, které obsahují znak „opětovně“ bez dodatku „v krátké době“ (viz výše). Znak opětovnosti vylučuje aplikaci ustanovení § 42 písm. p). Ovšem v případě, že by intenzita opětovnosti výrazně přesáhla intenzitu požadovanou příslušným ustanovením, bylo by možné ustanovení § 42 písm. p) použít.

Ze systematického hlediska lze recidivu dělit na recidivu obsaženou v obecné části a recidivu obsaženou ve zvláštní části trestního zákoníku. V obecné části se recidiva vyskytuje ve formě přitěžující okolnosti (§ 42 písm. p), mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59) a okolnosti ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice určitého typu (§ 56). Ve zvláštní části se recidiva vyskytuje ve formě znaku některých, především kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů.¹¹ Platné právní úpravě recidivy je věnována celá čtvrtá kapitola této práce.

Dle Suchého bylo účelné rozlišovat recidivu speciální (specifickou) a obecnou (generální). Speciální recidiva vyžaduje, aby znovu spáchaný trestný čin byl stejný nebo alespoň povahou blízký trestnému činu, který byl spáchaný jako první. U obecné recidivy postačí opětovné spáchání trestného činu jakékoli povahy. Opětovně spáchaný trestný čin tedy nemusí být v žádné příbuznosti s prvním trestným činem.¹²

Dále je možné recidivu dělit podle kritéria kriminální specializace pachatele a to na monotropní, homotropní, ditropní a polytropní. Monotropní recidiva spočívá v opakovaném páchání stejného trestného činu. Homotropní spočívá v páchání několika trestných činů stejné kategorie, např. násilné trestné činy (vražda, braní rukojmích, loupež). Ditropní spočívá v páchání trestných činů ze dvou kategorií, např. násilné a majetkové (ublížení na zdraví a krádež). Polytropní spočívá v páchání trestných činů spadajících do více než dvou kategorií.¹³

¹¹ Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 351-352.

¹² Srov. Suchý, O.: Recidiva. Komparativní studie I. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1971, s. 222-223.

¹³ Srov. Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 330-331.

2.2. Kriminologické pojetí recidivy

Recidivou v kriminologickém pojetí se rozumí případy, kdy pachatel spáchá opětovně trestný čin, nehledě na dřívější odsouzení či jen stíhání. Toto pojetí je ve srovnání s právním pojetím recidivy širší, protože vychází ze skutečného opětovného spáchání trestného činu. Zahrnuje například i případy, kdy pachatel není pro nízký věk trestně odpovědný, a tedy právně o trestný čin vůbec nejde, dále případy zahlazení odsouzení, amnestie a další případy, kdy se právně hledí na pachatele jako by nebyl odsouzen. Právě kriminologické pojetí recidivy pro svou šíři umožňuje lépe posoudit osobu pachatele, jeho narušenost, nebezpečnosti pro společnost a pravděpodobnost opakování trestné činnosti.¹⁴

2.3. Penologické (penitenciární) pojetí recidivy

Recidivou v penologickém pojetí se rozumí případy, kdy se ocitne tentýž pachatel nejméně podruhé ve výkonu trestu odnětí svobody. Pro větší přesnost je možné rozlišovat penologii, jako vědu o výkonu trestu, jeho účincích a efektivnosti, jejímž cílem je spíše vybrat recidivistovi odpovídající a účelný druh trestu a penitenciariistiku, jako součást penologie, která se zaměřuje na nepodmíněný trest odnětí svobody, jenž umožňuje vybrat recidivistovi adekvátní vězeňský režim. Recidiva penologická se promítá do úvah o ukládání trestu, recidiva penitenciární do rozhodování o zařazení pachatelů do jednotlivých typů věznic.¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákoník) stanoví v § 56 zákonné směrnice pro zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic, dále § 56 odst. 1 spolu s § 8 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, člení věznice do čtyř základních typů, a to věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Vedle

¹⁴Srov. Kuchta, J. a kol.: Kriminologie. II část. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 6.

¹⁵Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 349- 350.

těchto základních typů se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé. Recidiva hraje roli i při umístování odsouzených do cel, dle § 7 písm. b) zákona o výkonu trestu odnětí svobody se zpravidla odděleně umísťují recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, zjevně z důvodu případného negativního působení.

Toto pojetí recidivy je užší než právní pojetí, protože zahrnuje pouze pachatele, kteří v minulosti byli již vezněni.¹⁶

¹⁶ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 10.

3 Historický vývoj institutu recidivy v českém a československém trestním právu

3.1. Trestání recidivy od roku 1918 do 1950

V podvečer 28. října 1918 Národní výbor schválil a slavnostně a veřejně vyhlásil zákon o zřízení samostatného československého státu, který byl později vydaný pod číslem 11/1918 Sb. z. a n. Tento zákon ponechává v prozatímní platnosti zemské a celorakouské zákony a nařízení.¹⁷ Ponechán v platnosti byl tedy i trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 (dále trestní zákon z roku 1852) a jiné trestní zákony, jež v Československu platily, v důsledku recepce a neúspěšných pokusů o jejich nahrazení kodifikacemi, až do roku 1950. Trestní zákon z roku 1852 je v podstatě novelou zákoníku o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803. Děлил se do dvou dílů. V prvním byly zahrnuty zločiny a v druhém přečiny a přestupky.¹⁸ U zločinů rozlišoval přitěžující okolnosti obecné a zvláštní. Obecné přitěžující okolnosti byly obsaženy v § 43 a zvláštní v § 44, mezi nimiž zaujímala své místo i recidiva v podobě opětovného spáchání téhož zločinu a skutečnosti, že byl zločinec již trestán pro stejný zločin. Ustanovení § 48 stanoví, že k přitěžujícím okolnostem se přihlíží jen v případech, pokud proti nim nejsou okolnosti polehčující a naopak k okolnostem polehčujícím se přihlíží, pokud proti nim nejsou žádné okolnosti přitěžující, přičemž záleží na míře převahy jedné nebo druhé, která je rozhodná pro užití zstředění nebo zmírnění trestu. Omezení práva zstředění stanoví § 49 tak, že při zstředování není možné zaměnit druh trestu již uloženého a ani prodloužit trest přes dobu vyměřenou zákonem. Co se týče přečinů a přestupků měla recidiva mezi přitěžujícími okolnostmi, které byly obsaženy v § 263, také své místo a to v podobě opakování trestného činu, ačkoli byl pachatel již trestán pro stejný přečin nebo pro stejný přestupek. Při vyměřování trestu se má dle ustanovení § 265 přihlížet k okolnostem přitěžujícím a polehčujícím podle převahy jedné nebo druhé, trest má být vyměřen v mezích sazby trestním zákonem

¹⁷ Srov. Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 1997, s. 270.

¹⁸ Srov. Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 489-490.

stanovené, přičemž pro přitěžující okolnosti se může užit zostření trestu, tedy spojení více jednotlivých trestů anebo zostření vězení spočívající v půstu, těžší práci, vykázaní tvrdého lože, přidržení v samovazbě a uzavření o samotě v temné komůrce.¹⁹

3.2. Trestání recidivy od roku 1950 do 1961

Jak již bylo řečeno, základem trestního práva byly po dlouhou dobu převzaté trestní zákony z Rakouska-Uherska, pro Čechy to byl rakouský trestní zákon z roku 1852 a pro Slovensko uherský trestní zákon z roku 1878, jejichž obecná ustanovení byla odlišná. Dále se lišily trestní předpisy platné pro civilisty od trestních předpisů platných pro vojáky. Situace byla tedy neuspokojivá a žádala si nový, jednotný trestní zákon.²⁰ V roce 1950 dochází v rámci právníkové dvouletky k rekodifikaci československého práva. Ministerstvo spravedlnosti připravilo nový trestní zákon č. 86/1950 Sb. (dále jen trestní zákon z roku 1950), trestní zákon správní č. 88/1950 Sb. a k nim příslušné procesní normy, tedy trestní řád č. 87/1950 Sb. a trestní řád správní č. 89/1950 Sb. Tyto nové kodifikace nahradily doposud platné trestní zákony, včetně vojenských trestních předpisů, které stály samostatně vedle obecných trestních předpisů. Tím byl definitivně odstraněn dualismus, který přinášela recepce rakouského a uherského práva a dualismus práva vojenského a obecného. Jejich tvůrci čerpali částečně z výsledků nedokončených rekodifikačních prací z první republiky, avšak za vzor jim byly zejména sovětské právní předpisy, jež ovlivnily úpravu stěžejních ustanovení (např. účel trestního zákona a definici trestného činu). Hlavním úkolem trestního zákona z roku 1950 byla zejména ochrana lidově demokratické republiky, její socialistické výstavby, zájmy pracujícího lidu a až v poslední řadě zájmy jednotlivce. Trestní zákon upouští od klasického dělení deliktů na zločiny, přečiny a přestupky a nahrazuje je trestnými činy a přestupky. Přestupky jsou zahrnuty do trestního zákona správního a jejich projednávání je

¹⁹ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 69-70. a srov. zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

²⁰ Srov. Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969, s. 19.

vyloučeno z kompetence soudů.²¹ Dále nová právní úprava přináší přechod z formálního pojetí trestného činu na materiální pojetí, resp. formálně-materiální. Zákon požadoval, aby zaviněné jednání bylo nebezpečné pro společnost, ale nebezpečnost nijak nekonkretizoval. Novelou z roku 1956 bylo možné nepřímo určitá kritéria nebezpečnosti dovodit.²² Co se týče recidivy v trestním zákoně, není jí „věnována dostatečná pozornost. Vycházelo se zřejmě z příliš optimistického pohledu na vývoj zločinnosti a předpokládalo se, že zánikem hlavní příčiny zločinnosti nebo jejím zeslabováním přestane i tento problém být aktuální.“²³ Recidiva byla obsažena mezi přitěžujícími okolnostmi v ustanovení § 20 písm. e) trestného zákona z roku 1950 v podobě skutečnosti, že pachatel byl již odsouzen pro trestný čin stejného druhu. Což znamená, že přitěžující okolnost se nevztahovala na recidivu obecnou, ale jen na recidivu speciální. Dle § 19 trestního zákona z roku 1950 je soud povinen při výměře trestu přihlídnout, mimo jiné, i k okolnostem přitěžujícím a polehčujícím. Naopak je-li některá z okolností znakem trestného činu, nelze k ní při výměře trestu přihlížet jako k okolnosti přitěžující nebo polehčující. Novela trestního zákona z roku 1950, kterou přinesl zákon č. 63/1956 Sb., se právní úpravy recidivy jako přitěžující okolnosti nijak nedotkla.²⁴

3.3. Trestání recidivy od roku 1961

„Když československé stranické a státní vedení proklamovalo vybudování socialistické společnosti spojované s odstraněním základních třídních antagonismů, rozhodlo se také pro přijetí nových trestních zákonů. Po změně platného práva ovšem volala nejen aktuální politická objednávka, ale i zjevné nedostatky kodifikací z roku

²¹ Srov. Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 616-617.

²² Srov. Gřivna, T.: trestní právo hmotné. Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V.: Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, s. 562. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

²³ Solnař, V.: Tresty a ochranná opatření, Praha: Academia, 1979, s. 155.

²⁴ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s 70 a srov. trestní zákon č. 86/1950 Sb.

1950.²⁵ Proto byl v roce 1961 přijat nový trestní zákon, jenž byl vyhlášen ve sbírce zákonů pod č. 140/1961 Sb. (dále jen trestní zákon) a společně s ním i zákon č. 141/1961 Sb, trestní řád. Důvody přijetí trestního zákona lze nalézt v důvodové zprávě k němu, v níž se uvádí, že „vítězství socialismu vytvořilo podmínky pro překonání všech přežitků staré společnosti ve vědomí lidí a pro všestranný rozvoj nových socialistických vztahů mezi lidmi. V procesu socialistické výstavby se formuje i morální tvářnost naší nové společnosti. Likvidace vykořisťovatelských tříd, naprosté vítězství socialistické hospodářské soustavy a existence socialistického vlastnictví vytvořily pevnou základnu pro soulad zájmů jednotlivce se zájmy celé společnosti. V procesu osvobozené práce založené na uvědomělé, soudružské spolupráci všech pro společnost se rodí nový socialistický člověk a jeho nové vědomí. Současně s tímto procesem společnost zvyšuje morální požadavky vůči všem svým členům. Roste úloha socialistické morálky, jejíž prosazování nutně souvisí s rozvojem socialistické demokracie, s rozšiřováním účasti pracujících na správě státu a řízení hospodářství. Politicky a morální jednota lidu se stále upevňuje. Rostoucí síla morálního působení společnosti se projevuje stále výrazněji i v uvědomělém zachovávání pravidel socialistického soužití a v dodržování socialistické zákonnosti. Nezvratným důkazem toho je i podstatný pokles kriminality. Počet odsouzených osob v roce 1960 klesl na 54,6% proti roku 1951. Při prosazování socialistické morálky má napomáhat společnost, jako její důležitý nástroj, trestní zákon. Osnova trestního zákona je zaměřena k ochraně společenského a státního zřízení Československé socialistické republiky a socialistického vlastnictví, jakož i práv a oprávněných zájmů občanů. Při poskytování ochrany těmto zájmům se plně uplatňují zásady socialistického humanismu. Humanismus socialistické společnosti v oboru trestního práva vyleží v tom, že volba prostředků a způsobů ochrany společenského řádu, upevňování socialistické zákonnosti, stanovení trestů porušovatelům právního pořádku se řídí vysokými morálními principy socialistické společnosti. Z nich vyplývá i použití přísných trestů vůči osobám dopouštějícím se trestných činů z nepřátelství k socialistickému státnímu zřízení a vůči

²⁵ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 621.

osobám vážně porušujícím pravidla socialistického soužití nebo snažícím se žít na úkor společnosti.“²⁶

I tento trestní zákon obsahuje materiální, resp. formálně-materiální pojetí trestného činu. Zlepšením v porovnání s předchozí úpravou je uvedení kritérií nebezpečnosti, jež jsou vyjádřena demonstrativně, a její promítnutí do dalších ustanovení.²⁷ Pokud jde o recidivu, nebyla ji v minulosti věnována odpovídající pozornost. Trestní zákon vychází ze skutečnosti, že recidiva je závažný problém trestní politiky, jejímž neodkladným úkolem je právě boj s recidivou. Důvodem je její poměrně značný podíl na celkové zločinnosti a v praxi se nezřídka vyskytující i velmi závažná recidiva. Trestní zákon přináší změny a zlepšení v této problematice. Dochází k přísnějšímu postihování recidivistů. Dle § 34 písm. j) se při výměře trestu jako k přitěžující okolnosti přihlídnou zejména k tomu, že pachatel byl již pro trestný čin odsouzen. Nová právní úprava považuje, na rozdíl od staré právní úpravy, za přitěžující okolnost jak recidivu stejnorodou, resp. speciální, tedy dřívější odsouzení za stejný trestný čin nebo trestný čin stejného druhu, tak recidivu nestejnorodou, resp. obecnou, tedy předchozí odsouzení za trestný čin jiného druhu, resp. jakýkoli trestný čin. Vychází se zde ze skutečnosti, že praxe se setkává i se závažnými případy obecné recidivy vyrovnávající se svým významem recidivě speciální. Jde především o pachatele, kteří se dopouští závažných trestných činů různého druhu, kterými se projevuje jejich protispolečenské zaměření (např. příživnictví, sexuální, majetkové a násilné trestné činy). Dále ustanovení § 34 písm. j) stanoví, že soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující. Toto fakultativní posuzování recidivy jako přitěžující okolnosti je inspirováno soudní praxí, jež se setkává nezřídka s případy dřívějšího odsouzení, které nezvyšuje nebezpečnost nového trestného činu, protože nic nenasvědčuje pachatelově ztížené možnosti nápravy. Jedná se především o případy, ve kterých mezi dřívějším odsouzením a spácháním nového trestného činu uplynula delší doba nebo mezi nimi není vnitřní spojitost (např. krádež

²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 140/1961 Sb.

²⁷ Srov. Gřivna, T.: trestní právo hmotné. Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V.: Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, s. 569. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

a ublížení na zdraví z nedbalosti při řízení motorového vozidla).²⁸ Trestní zákon „*tedy vychází z materiálního pojetí recidivy jako okolnosti přitěžující a čelí tak mechanickému posuzování dřívějšího odsouzení při výměře trestu.*“²⁹ Podobně jako sovětské právo, zavádí trestní zákon nový pojem tzv. zvlášť nebezpečný recidivista, proti němuž umožňuje použití důrazných opatření, aby byla společnost chráněna a aby se mohla realizovat jeho převýchova. Protože trestání zvláště nebezpečných recidivistů bylo přísné, nebylo nutné recidivu u jednotlivých trestných činů pokládat za okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. V tomto zákoně také recidiva již není znakem základní skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Nový pojem zvláště nebezpečného recidivisty trestní zákon vymezuje v ustanovení § 41, jenž rozlišuje dvě kategorie zvláště nebezpečné recidivy. Do první kategorie spadá pachatel, který znovu spáchal zvlášť závažný trestný čin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný úmyslný trestný čin potrestán. Zákon zde výslovně požaduje potrestání. Pachatel musí alespoň z části trest vykonat a nestačí tedy pouhé dřívější odsouzení. Co se rozumí zvlášť závažným trestným činem, zákon neuvádí. Zpravidla se sem řadí trestné činy uvedené v § 62, například trestný čin vlastizrady, rozvracení republiky, záškodnictví, vraždy, loupeže podle § 243 odst. 2,3, znásilnění podle § 241 odst. 2, 3. Dále je možné sem zařadit i zvlášť závažné případy jako např. loupež podle § 243 odst. 1, znásilnění podle § 241 odst. 1. apod. Do druhé kategorie spadá pachatel, který soustavně páchá úmyslné trestné činy téže povahy, ač již byl pro takové trestné činy vícekrát potrestán. Soustavným páčáním se rozumí opakování nebo pokračování v trestné činnosti v krátkých časových intervalech a zároveň se jednotlivé trestné činy jeví jako články řetězce jeho celkové trestné činnosti. Trestnými činy téže povahy se rozumí především recidiva speciální, ale vyloučena není ani recidiva obecná zejména v případech, kdy se pachatel dopouští trestných činů, kterými se projevuje jeho protispolečenské zaměření a způsob jeho života. Například u příživnických žvlů bude splněna podmínka trestných činů téže povahy, i když půjde o různé trestné činy např. příživnictví, homosexuální prostituce, krádež. Podmínkou, aby byl pachatel vícekrát potrestán, se rozumí nejméně

²⁸ Srov. Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969, s. 231-233.

²⁹ Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969, s. 233.

tříkrát, tedy nejméně třikrát musí alespoň část trestu vykonat, přičemž není výslovně stanoveno, že to musí být tresty odnětí svobody, ale je to typické. Je možné přihlížet i k potrestání za trestné činy, které pachatel spáchal ještě jako mladistvý. Společně pro obě kategorie zvláště nebezpečné recidivy ustanovení § 41 dále uvádí, že se takový pachatel považuje za zvláště nebezpečného recidivistu, jestliže výše uvedené okolnosti pro svou závažnost, zejména vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšují stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Dále je třeba přihlížet k různým dalším okolnostem určujících stupeň nebezpečnosti pro společnost např. ke způsobu provedení, k četnosti, druhu a výši předchozích trestů, k důvodům vedoucím k recidivě, k osobnosti pachatele apod. Zpravidla se za zvláště nebezpečného recidivistu pokládají pouze příživnické a jiné protispolečenské živly.

Zákon sice vychází z materiálního pojetí zvláště nebezpečného recidivisty, ale praxe byla leckdy v rozporu s tímto pojetím. Jako zvláště nebezpeční recidivisté byli posuzováni i pachatelé drobných majetkových deliktů se způsobenou škodou ve výši desítek či pár stovek korun spáchanými bez větší promyšlenosti. Tato tendence se promítla i do judikátů.³⁰ V rozhodnutí č. 22/1963 Sb. rozh. tr. zastává Nejvyšší soud názor, že za zvláště nebezpečného recidivistu je nutno, nikoli jen možno, považovat pachatele trestného činu krádeže nebo rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví i v případě odcizení nebo pokusu odcizit zboží či peníze v hodnotě nižší než 500 Kčs, pokud jde o vícekrát trestaného pachatele, jenž se soustavně těchto majetkových trestných činů dopouští, zejména krátce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tohle však současně znamená, že těmto pachatelům nelze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody kratší tří let a sedmi měsíců u rozkrádání nebo kratší dvou let a tří měsíců u krádeže. Dokument o zhodnocení praxe soudů při postihu zvláště nebezpečných recidivistů publikovaný pod č. III./1963 Sb. rozh. zastává podobný názor, přičemž u zvláště nebezpečných recidivistů vylučuje možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby s odůvodněním zmaření účelu trestu u těchto pachatelů. Novotný upozorňuje na to, že při ukládání trestů za recidivu dochází často k podceňování, ba i dokonce k ignorování následku trestné činnosti a jeho

³⁰ Srov. Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969, s. 232-234.

významu při posuzování závažnosti trestného činu a naopak v případech trestných činů, jež vyvolávají pohoršení širší veřejnosti, se význam následku přeceňuje. Trest by měl být především spravedlivý, aby mohl být účinný a vést k nápravě. Proto Novotný apeluje na to, aby se nebezpečnost trestné činnosti zjišťovala pouze všestranným, objektivním rozbořem konkrétního případu.³¹

Výrok o tom, že je pachatel zvláště nebezpečný recidivista, má tyto následky:

- a) Je důvodem zvýšení trestní sazby. Dle ustanovení § 42 se horní hranice trestní sazby odnětí u zvláště nebezpečného recidivisty zvyšuje o jednu třetinu. Soud uloží trest v horní polovině příslušné trestní sazby odnětí svobody, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí ani po zvýšení převyšovat patnáct let (nejvyšší trestní sazba odnětí svobody dle § 39 odst., je právě patnáct let).
- b) Je důvodem zotřzení pro podmíněné propuštění. Dle ustanovení § 62 může být zvláště nebezpečný recidivista podmíněně propuštěn až po výkonu dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody.
- c) Po novele, kterou přinesl zákon č. 56/1965 Sb. je důvodem zvláštního režimu výkonu trestu odnětí svobody. Dle ustanovení § 39a odst. 2 písm. c) se zvláště nebezpeční recidivisté zpravidla zařazují do třetí nápravně výchovné skupiny ze tří možných.³²

Novela trestního zákona přijata zákonem č. 175/1990 Sb. zrušila často zneužívaný § 41 písm. b), čímž vyloučila posuzování pachatelů, kteří soustavně páchali trestné činy téže povahy, jako zvláště nebezpečných recidivistů. Za zvláště nebezpečné recidivity bylo nadále možno posuzovat jen pachatele zvláště závažných trestných činů. Ustanovení § 41 odst. 1) zní takto: Pachatel, který znovu spáchal zvláště závažný úmyslný trestný čin, ač již byl pro takový nebo jiný zvláště závažný úmyslný trestný čin potrestán, považuje se za zvláště nebezpečného recidivistu, jestliže tato okolnost pro svou závažnost, zejména vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Co se rozumí zvláště závažnými trestnými činy, uvádí § 41 odst. 2. Zvláště závažnými

³¹ Srov. Novotný, O.: O trestu a vězeňství. Praha: Academia, 1967, s. 72-75.

³² Srov. Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969, s. 235.

trestnými činy jsou trestné činy uvedené v § 62 a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let. Dále tato novela zrušila trest smrti, který byl nahrazen trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti let a odnětím svobody na doživotí. Což se dotýkalo zvláště nebezpečné recidivy v souvislosti se zvýšením trestní sazby, jenž ani po zvýšení nesmí horní hranice převyšovat dvacet pět let.³³

Novela trestního zákona přijata zákonem č. 175/1997 Sb. podpořila materiální pojetí recidivy jako přitěžující okolnosti tím, že doplnila ustanovení § 34 písm. j) demonstrativním výčtem okolností, podle kterých nemusí soud předchozí odsouzení považovat za přitěžující okolnost. Dovětek zní takto: zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení. Tyto okolnosti se vyjma doby, která uplynula od předchozího odsouzení, shodují s posouzením stupně nebezpečnosti činu pro společnost obsažené v ustanovení § 3 odst. 4.³⁴

Další změnu ustanovení § 34 písm. j) přinesla novela trestního zákona č. 112/1998 Sb., kterou se zákonodárce snažil aplikační praxi orientovat k tomu, aby neposuzoval předchozí odsouzení za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst.1 jako přitěžující okolnost, v případě, že půjde o pachatele, který se tohoto trestného činu znovu dopustil proto, že se oddává zneužívání omamných nebo psychotropních látek a jedů.³⁵

Novele trestního zákona č. 320/2006 Sb. předcházelo několik neúspěšných radikálnějších návrhů. Prvý návrh z roku 1995 je znám pod názvem „tříkrát a dost“ (tento přístup ovlivnil především praxi kriminální politiky v USA. Spočíval v požadavku doživotí pro pachatele, kteří byli odsouzeni za tři násilné nebo závažné drogové trestné činy) a byl zamítnut hned v prvním čtení. Toto pojmenování si vysloužil pro navrhovanou změnu spočívající v povinnosti soudu ukládat výjimečný

³³ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s 71 a zákon č. 175/1990.

³⁴ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s 71 a zákon č. 253/1997 Sb.

³⁵ Srov. Jelínek, J.: Trestní právo – novelizace v letech 1997 až 1999. Praha: Linde, 2000, s. 31.

trest odnětí svobody na doživotí pachatelům, kteří spáchali taxativně vyjmenované zvlášť závažné trestné činy, za něž byli již v minulosti nejméně dvakrát potrestáni. Přičemž nemusely být splněny podmínky pro uložení výjimečného trestu stanovené v § 29 odst. 3. Výjimkou byli pachatelé, kteří v době činu byli starší šedesáti let. V těchto případech byla soudu dána možnost uložit trest odnětí svobody na patnáct až třicet let. Dále tento návrh nově definoval pachatele nebezpečného recidivistu, který měl být značně přísněji potrestán. Mělo jít o pachatele, který byl nejméně dvakrát odsouzen a potrestán za úmyslný trestný čin buď stejné skutkové podstaty, nebo skutkové podstaty stejného druhu za podmínky, že mezi posledním výkonem trestu a spácháním dalšího trestného činu neuplynulo pět let. Nebezpečnému recidivistovi by bylo možné uložit pouze trest odnětí svobody. Hlavním důvodem pro zamítnutí tohoto návrhu bylo, že soudy podle platné právní úpravy mají možnost ukládat výjimečný trest odnětí svobody na doživotí a skutečnost, že se tak neděje v případech, ve kterých je to třeba, není věcí zákona. Dalšími důvody bylo zavedení amerických institutů do systému České republiky a jiné věcné nedostatky.

Další neúspěšný návrh je znám pod názvem „dvakrát a dost“, jehož cílem bylo zpřísnění postihu pachatelů trestných činů a především recidivistů. Původně tento návrh obsahoval stanovení hranice trestu odnětí svobody na dvacet pět let a výjimečným trestem by bylo pouze odnětí svobody na doživotí³⁶. *„Podstata tohoto návrhu však spočívala ve způsobu potrestání recidivujícího pachatele a v možnosti soudu uložit za opakované spáchání taxativně vyjmenovaných trestných činů výjimečný trest. Dle návrhu soud takovému pachateli neuloží trest odnětí svobody na doživotí pouze za podmínky, že uložení takového trestu nevyžaduje účinná ochrana společnosti. Tato změna je v podstatě novým institutem trestního práva hmotného. Tento staví na myšlenkách návrhu „třikrát a dost“, ale přesto ponechává rozhodovací pravomoc na samotném soudu, kterému však jeho rozhodovací pozici mění: z pozice prokazování důvodů pro uložení výjimečného trestu na pozici prokazování důvodu pro jeho neuložení (arg. „soud neuloží“). Pro úplnost nutno dodat, že dle návrhu je recidivujícím*

³⁶ Srov. Vejberová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1, s. 11-13.

*pachatelem pachatel, jenž znovu spáchal trestný čin uvedený v navrhovaném § 29 odst. 2, ač již byl pro takový trestný čin potrestán.*³⁷

Konečně schváleným návrhem byla novela č. 320/2006 Sb., jenž je zásadním přepracováním výše zmíněného návrhu. Novela přináší přísnější postih recidivistů. K ustanovení § 29 byl přidán odstavec 4, který umožňuje za podmínek uvedených v odstavci 3 uložit výjimečný trest odnětí svobody na doživotí i pachateli, který spáchal trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 3, trestný čin loupeže podle § 234 odst. 3, trestný čin braní rukojmí podle § 234a odst. 3, trestný čin vydírání podle § 235 odst. 4, trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 4 nebo trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 4 opakovaně a byl již pro takový trestný čin potrestán. Jde tedy o trestné činy, jejichž následek je smrt nebo škoda velkého rozsahu v případě § 234 odst. 3. Požadavek opakovaného spáchání se nevztahuje na stejný trestný čin, ale na některý ve výčtu uvedený.³⁸ „Ustanovení § 29 odst. 4 je speciální ve vztahu k ustanovení § 42 odst. 1, které upravuje ukládání trestu odnětí svobody zvlášť nebezpečnému recidivistovi. V důsledku toho ustanovení § 42 odst. 1 nelze použít, jestliže se zvlášť nebezpečnému recidivistovi ukládá výjimečný trest odnětí svobody na doživotí podle § 29 odst. 4. Jedná se tedy o speciální případ zvlášť nebezpečné recidivy. Tento výjimečný trest lze však uložit (na rozdíl od původního návrhu) za stávajících podmínek pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody stanovených v odstavci 3 téhož paragrafu. Došlo tedy v podstatě pouze k rozšíření možnosti uložit doživotní trest – povinnost tak učinit soudu uložena nebyla.“³⁹ Novelou došlo v podstatě jen k rozšíření výčtu trestných činů, za něž je možné uložit výjimečný trest odnětí svobody na doživotí. Ač zřejmě nešlo o zákonodárcův záměr, je možné dle této novely uložit pachateli vraždy podle § 219 odst. 1 při prvním spáchání trest odnětí svobody na deset až patnáct let a pachateli ublížení na zdraví podle § 222 odst. 3 při prvním spáchání trest odnětí svobody na patnáct až dvacet pět let. Dále pak při spáchání vraždy podle § 219 odst. 1 a následně spáchání ublížení na zdraví podle § 222 odst. 3 jako opětovný trestný čin,

³⁷ Vejběrová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1, s. 13.

³⁸ Srov. Vejběrová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1, s. 14. a zákon č. 320/2006 Sb.

³⁹ Vejběrová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1, s. 14.

nelze uložit výjimečný trest doživotí, ale při opětovném spáchání ublížení na zdraví podle § 222 odst. 3 však tento výjimečný trest uložit lze. Není zde úměrné odlišení narušenosti pachatelů těchto činů. Vražda je přeci jen závažnější a nebezpečnější než ublížení na zdraví, i když dle § 222 odst. 3.⁴⁰

Na závěr této kapitoly bych podotkla, že trestní zákon od svého přijetí prošel více než sedmdesáti novelizacemi. Česká republika byla v té době jedna z posledních zemí Evropy, která ještě nepřijala nový trestní zákoník, jenž moderní demokratická společnost vyžadovala.

⁴⁰ Srov. Vejběrová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1, s. 14-15.

4 Úprava v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, jenž byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 40/2009 (dále jen trestní zákoník), zároveň účinnosti pozbyl trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, (dále jen trestní zákon) „*čímž bylo završeno bezmála deset let trvajícím soustředěným úsilím o vytvoření nového moderního kodexu trestního práva hmotného*“.⁴¹

Dříve než se začnu věnovat platné právní úpravě recidivy, dovoluji si v krátkosti nastínit, na jakých principech byl starý trestní zákon založen a na jakých je založen nový trestní zákoník. Dle důvodové zprávy byl starý trestní zákon výsledkem mnoha novelizací, ke kterým došlo po pádu totalitního režimu koncem roku 1989. Tyto novelizace mnohdy reagovaly především na aktuální potřeby vyvolané dynamikou kriminality a hlubší zásahy byly provedeny jen okrajově. Proto trestní zákon jen obtížně reagoval na měnící se společnost, nezajišťoval dostatečně ochranu svobod a práv jednotlivce a jen v omezené míře přispíval ke stabilitě společnosti, i když podle názorů praxe nebyly s aplikací problémy. Nový trestní zákoník vychází ze současné trestněprávní materie, je založen na přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochranu jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Prostředky trestního práva by tedy měly být reakcí na protiprávní jednání až v krajních případech a to v souladu s pomocnou (subsidiární) úlohou trestního práva v právním řádu a ve společnosti. Kriminální politika, proto musí spočívat ve vhodném vyvažování prevence a represe. Cílem nového trestního zákoníku je zejména:

- „*plně zajistit ochranu občanských práv a svobod a dalších hodnot garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod, jakož i vynutitelnost důležitých příkazů a zákazů prostředky trestního práva, byť jde o řešení nejzazší („ultima ratio“), nicméně však řešení v některých směrech nepominutelné;*

⁴¹ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. V.

- *zajišťovat realizaci trestní politiky demokratické společnosti založené na principu humanismu, směřující k sociální reintegraci pachatelů a zajišťující přiměřenou satisfakci obětem trestných činů;*
- *prohloubení diferenciací a individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti;*
- *dosažení komplexní právní úpravy ochrany mládeže tím, že trestní právo mládeže bude provázáno s právní úpravou z dalších relevantních oblastí našeho právního řádu na základě vědeckých poznatků nejen z oblasti trestního práva a kriminologie, ale i pedagogiky, sociologie, pedopsychologie a pedopsychiatrie;*
- *změna celkové filosofie ukládání sankcí, kdy je třeba především změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio“ a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele;*
- *důsledné oproštění od všech relikvů nedemokratického pojetí funkcí a účelu trestního zákona a přihlášení se k ideové diskontinuitě s právním řádem z totalitního období;*
- *dosažení srovnatelné úrovně s trestním právem moderního evropského standardu, při respektování mezinárodních závazků České republiky a požadavků vyplývajících z evropských integračních procesů.*⁴²

Nová právní úprava obsažená v trestním zákoníku přináší mnoho změn, některé z nich se týkají také recidivy. Se zavedením formálního pojetí trestného činu⁴³ se zároveň upustilo i od materiálního chápání recidivy, resp. je to takto zákonodárcem

⁴² Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku.

⁴³ Je obsažena v § 13 odst. 1 trestního zákoníku a zní takto: Trestním činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Upouští se tedy od formálně-materiálního pojetí trestného činu, které bylo obsaženo v § 3 odst. 1 trestního zákona a znělo takto: Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin (tj. materiální znak), jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně (formální znak).

prezentováno⁴⁴ Také u § 42 písm. p) trestního zákoníku (dříve § 34 písm. l) trestního zákona) došlo ke změně. Nyní je soud dle § 42 písm. p) oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující, i pokud jde o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, pokud ovšem započal léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení. V minulosti se dle § 34 písm. l) trestního zákona toto oprávnění v této souvislosti vztahovalo jen na pachatele trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. 1⁴⁵, který se tohoto trestného činu znovu dopustil proto, že se oddává zneužívání omamných nebo psychotropních látek a jedů. Došlo tedy k rozšíření tohoto oprávnění soudu. Dále vymizel pojem zvlášť nebezpečné recidivy, který byl součástí české právní úpravy od roku 1961. Tento pojem byl do jisté míry nahrazen možností mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 odst. 1, a to pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán. Naopak téměř beze změn je zařazování odsouzených do určitého typu věznic k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Kriminální minulost pachatelů trestní zákoník hodnotí obdobně jako trestní zákon.⁴⁶ Stejně jako lze trestní zákoník členit na část obecnou a část zvláštní, lze tuto dichotomii použít i na institut recidivy. Je tedy možné rozlišovat recidivu zařazenou v obecné části a ve zvláštní části trestního zákoníku.⁴⁷ Tomuto členění se blíže budu věnovat v následujících podkapitolách.

⁴⁴ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 330.

⁴⁵ Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

⁴⁶ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 331.

⁴⁷ Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 352.

4.1. Úprava v obecné části

V obecné části se s recidivou setkáváme ve formě přitěžující okolnosti, dále jako důvod mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody a konečně jako s okolností ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody věznice určitého typu.⁴⁸

4.1.1 recidiva jako přitěžující okolnost

Přitěžující okolnosti jsou právně významné skutečnosti, které mají vliv na rozhodování soudu o druhu a výměře trestu v neprospěch pachatele. Lze je pachateli přičíst jen tehdy, byla-li jím zaviněna. Jejich výčet v trestním zákoníku je demonstrativní. Podle § 39 odst. 5 trestního zákoníku se k přitěžující okolnosti přihlídně,

- a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjma případů, kdy trestní zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné,
- b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem vědět měl a mohl, vyjma případů, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

Existuje řada okolností, které jsou přitěžujícími okolnostmi a zároveň zákonným znakem základní nebo kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, jež podmiňují použití vyšší trestní sazby. K těmto okolnostem nelze ještě navíc přihlídnout jako k okolnostem přitěžujícím.⁴⁹

Přitěžující okolnost ve formě recidivy spočívá ve skutečnosti, že pachatel byl již dříve pro jiný trestný čin pravomocně odsouzen, nevyžaduje se tedy předchozí potrestání, postačí fakt pravomocného odsouzení. Vzhledem k předchozí větě není možné přičíst recidivu jako přitěžující okolnost v případech, ve kterých nastává zákonná fikce, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen nebo jestliže bylo předchozí

⁴⁸ Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 352.

⁴⁹ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 473-474.

odsouzení zahlazeno soudem. Platí-li tato zákonná fikce, soud nesmí při své rozhodovací činnosti skutečnost odsouzení brát v úvahu a musí postupovat, jako by tato skutečnost neexistovala, avšak hodnotí všechny ostatní okolnosti související s trestným činem v minulosti, které právní fikcí dotčeny nejsou.⁵⁰ „*Jestliže pachatel v minulosti už spáchal trestný čin, může soud ze zhodnocení konkrétních okolností minulého a nynějšího trestného činu a jejich vztahu vyvodit příslušné závěry, pokud jde o postoj pachatele ke společenským hodnotám chráněným trestním zákoníkem, zda pachatel má sklony k páčání trestné činnosti nebo zda spáchání obou trestných činů je v jinak řádném životě pachatele jen náhodné, jaký je stupeň a povaha mravního narušení pachatele, jaká je možnost jeho nápravy apod.*“⁵¹ „*Je sporné, zda lze přihlížet k předchozímu odsouzení, které dosud není zahlazeno a o němž neplatí ani zákonná fikce neodsouzení, týká-li se trestného činu, jehož skutková podstata již byla zrušena a nebyla nahrazena ani žádnou podobnou skutkovou podstatou v platném trestním zákoníku. K tomu lze uvést, že nechce-li již napříště postihovat určité jednání jako trestný čin, patrně by bylo v rozporu s tímto jeho úmyslem, aby nadále přetrvávaly jakékoli účinky spojené s odsouzením za takové jednání, k němuž došlo v minulosti, když v současnosti je beztrestné.*“⁵² Příkladem by mohl být trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle § 180d trestního zákona, jenž trestní zákoník neobsahuje. „*Navíc je nutné i recidivu posuzovat s přihlédnutím k ustanovení § 2 o časové působnosti zákona, protože je jednou z okolností, která ovlivňuje trestnost činu, je-li znakem základní nebo kvalifikované skutkové podstaty. Na druhé straně ovšem určité následky odsouzení za čin, který už není trestným činem, stejně přetrvávají, např. takové odsouzení se automaticky nezahazuje a je nadále vedeno v evidenci Rejstříku trestů.*“⁵³

Dle ustanovení § 42 písm. p) trestního zákoníku je soud oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat recidivu za přitěžující okolnost, zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho

⁵⁰ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 486-488.

⁵¹ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 488.

⁵² Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 488.

⁵³ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 488.

následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení. Jde o demonstrativní výčet. Významnou okolností je doba, jenž uplynula od předchozího odsouzení popř. od vykonání posledního trestu, ve které se odsouzený choval řádně. Její délka není přesně určena. Soudní praxe stanoví, že doba tří let je zpravidla nedostačující k vyhodnocení posledního odsouzení jako nepřitěžující okolnost. Na druhé straně doba deseti let, recidivu jako přitěžující okolnost vylučuje.⁵⁴ Dále je soud oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat recidivu za přitěžující okolnost, jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení. *„Recidiva je považována za jednu z nejvýznamnějších a nejčastěji aplikovaných přitěžujících okolností.“*⁵⁵

4.1.2. Recidiva jako důvod mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody u zvlášť závažných zločinů

Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku, trestní zákoník již neobsahuje úpravu institutu zvlášť nebezpečné recidivy, který byl typický pro trestní zákonodárství zemí bývalého východního bloku a v současné době je ve většině těchto zemí odstraněn. V zemích západní Evropy s kontinentálním systémem se tento institut nevyskytoval a nevyskytuje, a z tohoto důvodu byl institut zvlášť nebezpečné recidivy kritizován i v rozhodnutích Ústavního soudu České republiky. Vzhledem k tomu, že recidivní trestná činnost je i v současnosti po celém světě považována za velmi vážný a nebezpečný fenomén, který opravňuje ke speciální legislativní úpravě, je potřeba zachovat možnost přísnějšího postihu recidivy za určitých zvlášť závažných okolností. Tato potřeba je vtělena do § 59 trestního zákoníku, který stanoví mimořádné zvýšení

⁵⁴ Srov. Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 355.

⁵⁵ Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 326.

trestu odnětí svobody pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin⁵⁶, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán. V těchto případech může soud uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena. Přičemž horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody může po zvýšení převyšovat dvacet let a při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí horní hranice převyšovat třicet let.

Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody tedy spočívá v opětovném spáchání zvlášť závažného zločinu stejným pachatelem, za předpokladu, že tento pachatel byl již za takový předchozí zločin potrestán⁵⁷ „*Tento postup je vázán na současné splnění následujících podmínek:*

- a) *pachatel již v minulosti spáchal zvlášť závažný zločin,*
- b) *byl za tento zločin potrestán, přičemž k tomuto potrestání lze přihlížet,*
- c) *takový nebo jiný zvlášť závažný zločin spáchal znovu po předchozím potrestání,*
- d) *závažnost nově (opětovně) spáchaného zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena.*“⁵⁸

Ad a) Předpokladem jeho spáchání v minulosti je pravomocné uznání vinným za takový zločin a zároveň tento zločin musí odpovídat definici zvlášť závažného zločinu, kterou uvádí § 14 odst. 3 trestního zákoníku a zní takto: zvlášť závažným zločinem je úmyslný trestný čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Za spáchání zvlášť závažného zločinu v minulosti lze tedy také považovat dřívější potrestání za zvlášť závažný úmyslný trestný čin podle § 41 odst. 2 trestního zákona, pokud za něj trestní zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, přičemž není rozhodné, zda tento čin již podle nového trestního zákoníku nepatří mezi zvlášť závažné zločiny. Co se týče předchozího

⁵⁶ Zvlášť závažný zločin je podle § 14 odst. 3 trestního zákoníku úmyslný trestný čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

⁵⁷ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 806.

⁵⁸ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 806

odsuzujícího rozsudku, soudy České republiky k nim přihlíží jen v případě, že byly vysloveny soudem České republiky, protože cizozemskými rozsudky nejsou vázány. A to i v případě, že jde o soud se sídlem na Slovensku, který rozsudek vyslovil ještě za existence České a Slovenské federativní republiky. Ovšem v případě § 4 odst. 2 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů (dále jen zákon o Rejstříku trestů) může nejvyšší soud na návrh Ministerstva spravedlnosti rozhodnout, že do evidence Rejstříku trestů se zaznamenají údaje o jiném odsouzení občana České republiky soudem jiného než členského státu Evropské unie, jestliže se týká činu, který je trestným i podle právního řádu České republiky a zápis do evidence je odůvodněn závažností činu a druhem trestu, který za něj byl uložen. Je tedy možné k takovému odsouzení přihlížet.⁵⁹ Přičemž je „nerozhodné, kdy Nejvyšší soud rozhodl o zaznamenání údajů o jeho odsouzení cizozemským soudem do evidence Rejstříků trestů, tzn. zda tak učinil v době před spácháním nyní posuzovaného zločinu, anebo až později, tj. do doby rozhodnutí soudů České republiky o něm.“⁶⁰ Odlišný postup je u pravomocných odsouzení občanů České republiky cizozemskými soudy členských států Evropské unie, která se dle § 4a zákona o Rejstříku trestů zaznamenávají do evidence Rejstříku trestů a dále dle § 11 odst. 2 trestního zákoníku se pro účely trestního řízení na pravomocné odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie v trestním řízení hledí jako na odsouzení soudem České republiky, pokud bylo vydáno pro čin trestný i podle práva České republiky. Protože ustanovení § 11 odst. 2 trestního zákoníku je hmotněprávní, lze vyloučit pochybnosti jen o procesních důsledcích tohoto odsouzení, které by mohly vyplívat ze slov „pro účely trestního řízení“⁶¹. „Takže pravomocné odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie, které odpovídá § 11 odst. 2, bude např. zakládat recidivu mimo jiné jako okolnost odůvodňující mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.“⁶² Zvlášť závažným zločinem se rozumí i jeho příprava, je-li trestná, pokus o něj, ale i účastenství (organizátorství, návod, pomoc) na něm.⁶³

⁵⁹ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 806-807.

⁶⁰ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 807.

⁶¹ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 807-8.

⁶² Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 808.

⁶³ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 808.

Ad b) „Potrestáním se rozumí alespoň částečný výkon trestu uloženého za zvlášť závažný zločin v minulosti, pokud s jeho vykonáním není spojena zákonná fikce, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nebo jestliže odsouzení k takovému trestu již nebylo zahlazeno.“⁶⁴ Za předchozí potrestání nelze tedy považovat uložený trest, který pachatel nevykonal ani z části, přičemž není rozhodný důvod jeho nevykonání, dále výkon vazby, uložení trestu nespojeného s odnětím svobody po předchozí vazbě a také uložení nepodmíněného trestu, který byl celý vykonán ve vazbě. I když výkon vazby s sebou nese podobná omezení jako výkon trestu odnětí svobody, chybí cílené výchovné působení, které by umožňovalo dojít k závěru,⁶⁵ „že ani takovéto působení nevedlo k trvalé nápravě pachatele a k tomu, aby mu zabránilo ve spáchání dalšího zvlášť závažného zločinu.“⁶⁶ Naopak za předchozí potrestání se považuje „i výkon trestu odnětí svobody nařízený v případě, kdy se pachatel neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody nebo podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem“⁶⁷ I když mladistvému nelze podle § 9 zákona o soudnictví ve věcech mládeže mimořádně zvýšit trest odnětí svobody, lze v případě nezahlazeného a vykonaného trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému za provinění, které by jinak bylo zvlášť závažným zločinem, k tomuto provinění přihlížet jako k potrestání v případě, že je opětovně již jako dospělý pachatel uznán vinným za zvlášť závažný zločin.⁶⁸

Ad c) Podmínkou není opětovné spáchání stejného zvlášť závažného zločinu, může jít i o jiný zvlášť závažný zločin. Pozdější zvlášť závažný zločin musí však stejný pachatel spáchat po alespoň částečném výkonu trestu odnětí svobody, který mu byl uložen za dřívější zvlášť závažný zločin, i když by byl spáchaný v souběhu s jiným trestným činem, který není zvlášť závažným zločinem. Opětovným spácháním může být také příprava, je-li trestná nebo pokus

⁶⁴ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 808.

⁶⁵ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 809.

⁶⁶ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 809.

⁶⁷ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 809.

⁶⁸ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 809.

zvlášť závažného zločinu, pokud mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody nebude v těchto případech vyloučeno pro nedostatek dokonání, které by zakládalo nedostatečně vysokou závažnost.

Ad d) Tyto podmínky jsou stanoveny alternativně, tedy postačí existence jedné z nich. **Vysokou závažností** se rozumí závažnost převyšující obvyklou úroveň závažnosti zvlášť závažných zločinů natolik,⁶⁹ „aby bylo zřejmé, že ani horní hranice příslušné (nezvýšené) sazby trestu odnětí svobody stanovená zákonem neodpovídá závažnosti nově spáchaného zvlášť závažného zločinu a že zpravidla nelze zajistit dostatečný trestní postih pachatele bez zvýšení této horní hranice. Jako neopomenutelná kritéria, která by měla odůvodňovat vysokou závažnost nově (opětovně) spáchaného zvlášť závažného zločinu, uvádí zákon výslovně recidivu pachatele a ostatní okolnosti případu.“⁷⁰ Recidiva bude důvodem vysoké závažnosti především v podobě krátké doby, jež uplynula od výkonu dřívějšího trestu odnětí svobody, ve vysoké nebo velmi vysoké závažnosti předchozího zvlášť závažného zločinu, v dřívějším delším odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ve spáchání dalšího zvlášť závažného zločinu ve zkušební době po podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo také ve spáchání více zvlášť závažných zločinů v souběhu po předchozím potrestání. Ostatní okolnosti jsou především uvedeny v § 39 odst. 2 trestního zákoníku, který obecně určuje povahu a závažnost trestného činu. Pokud je nelze zhodnotit jako recidivu, jsou jimi zejména význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti za kterých byl čin spáchán, osoba pachatele, míra jeho zavinění a jeho pohnutka, záměr nebo cíl.

Co se týče **ztížené možnosti nápravy pachatele**, přihlíží se k jeho osobě a k možnostem jeho nápravy, které jsou současně zásadami pro stanovení druhu a výměry trestu uvedené v § 39 odst. 1 trestního zákoníku⁷¹ „O ztížené možnosti nápravy pachatele budou svědčit obdobné skutečnosti, jaké ovlivňují význam jeho recidivy, zejména pak to, jakými druhy trestů, v jakém počtu a v jaké výměře se už na pachatele v minulosti působilo, jak se choval ve výkonu dřívějšího trestu odnětí svobody

⁶⁹ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 810.

⁷⁰ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 810.

⁷¹ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 810.

včetně toho, jakému programu zacházení se zde podrobil a s jakým výsledkem, jak dodržoval stanovený režim ve věznici a plnil další povinnosti atd.“⁷² „Důležitým podkladem k posouzení ztížené možnosti nápravy pachatele může být i komplexní zhodnocení osobnosti pachatele, jeho celkového osobního profilu, charakterových a psychických vlastností, věku atd. Nezbytné bude též vyžádat si trestní spisy o jeho předchozím odsouzení.“⁷³

„K vymezení horní a dolní hranice horní poloviny zvýšené trestní sazby dojde soud tímto početním postupem: třetina z horní hranice trestní sazby se připočte k této horní hranici, tím je dána horní hranice horní poloviny zvýšené trestní sazby. K této horní hranici se pak připočte dolní hranice trestní sazby (pokud takováto hranice vůbec existuje). Polovina tohoto součtu je pak dolní hranicí horní poloviny zvýšené trestní sazby“⁷⁴ Dřívější komentáře k trestnímu zákonu uváděli přehled zvýšených trestních sazeb pro zvlášť nebezpečné recidivisty, který obsahoval následující:

<i>„Základní trestní sazba:</i>	<i>Horní polovina zvýšené sazby:</i>
<i>1 rok až 8 let.....</i>	<i>5 let a 10 měsíců až 10 let a 8 měsíců</i>
<i>1 rok až 10 let.....</i>	<i>7 let a 2 měsíce až 13 let a 4 měsíce</i>
<i>2 roky až 8 let.....</i>	<i>6 let a 4 měsíce až 10 let a 8 měsíců</i>
<i>2 roky až 10 let.....</i>	<i>7 let a 8 měsíců až 13 let a 4 měsíce</i>
<i>3 roky až 8 let.....</i>	<i>6 let a 10 měsíců až 10 let a 8 měsíců</i>
<i>3 roky až 10 let.....</i>	<i>8 let a 2 měsíce až 13 let a 4 měsíce</i>
<i>3 roky až 15 let.....</i>	<i>9 let až 15 let</i>
<i>5 let až 10 let.....</i>	<i>9 let a 2 měsíce až 13 let a 4 měsíce</i>
<i>5 let až 12 let.....</i>	<i>10 let až 15 let</i>
<i>5 let až 15 let.....</i>	<i>10 let až 15 let</i>
<i>8 let až 12 let.....</i>	<i>11 let a 6 měsíců až 15 let</i>
<i>8 let až 15 let.....</i>	<i>11 let a 6 měsíců až 15 let</i>
<i>10 let až 15 let.....</i>	<i>12 let a 6 měsíců až 15 let</i>

⁷² Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 810.

⁷³ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 810.

⁷⁴ R 30/1964

12 let až 15 let.....13 let a 6 měsíců až 15 let
15 let až 25 let.....20 let až 25 let“⁷⁵

Toto mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody je spjato pouze s nejpřísnějším druhem trestu, tedy s odnětím svobody, a proto jej nelze uplatnit u trestně odpovědné právnické osoby, u níž trest odnětí svobody nepatří mezi taxativně vymezené druhy trestů uvedené v § 15 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ustanovení o mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody se podle § 9 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže také neužije u mladistvých.⁷⁶

Ve srovnání s předchozí úpravou zvlášť nebezpečné recidivy se úprava mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 trestního zákoníku značně odlišuje a to především v těchto směrech:⁷⁷

*„a) zvýšení trestní sazby není spojeno se žádným označením pachatele, které by bylo otázkou viny a součástí výroku rozsudku o vině, ale jde jen o otázku trestu,
b) zvýšení horní hranice příslušné zákonné sazby trestu odnětí svobody a uložení trestu odnětí svobody v horní polovině takto zvýšené trestní sazby není ani za splnění všech zákonných podmínek obligatorní, ale vždy záleží na úvaze soudu,
c) horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody po uvedeném zvýšení může převyšovat 20 let, tedy jinak obecně platnou nepřekročitelnou nejvyšší výměru trestu odnětí svobody“⁷⁸*

4.1.3. Recidiva jako okolnost ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice určitého typu

„Recidiva v podobě dřívějšího odsouzení je relevantní také z hlediska zařazování pachatele (odsouzeného) k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody do

⁷⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 354.

⁷⁶ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 805-806.

⁷⁷ Srov. Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 805.

⁷⁸ Šámal, P.: Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 805.

*věznice určitého typu.*⁷⁹ Dle § 56 odst. 1 trestního zákoníku se nepodmíněný trest odnětí svobody vykonává diferencovaně ve věznici s dohledem, s dozorem, s ostrahou, nebo se zvýšenou ostrahou, přičemž při zařazování odsouzených do věznice určitého typu je soud povinen se řídit zákonnými směrnicemi, které jsou obsaženy v § 56 odst. 2 trestního zákoníku a jde především o kriminální minulost odsouzeného, povahu a závažnost spáchaného trestného činu, za který byl trest odnětí svobody uložen a výměru uloženého trestu odnětí svobody, o jehož výkon se jedná.⁸⁰ Odstavec 3 paragrafu 56 dává soudu možnost zařadit pachatele do věznice jiného typu, než do kterého má být podle odstavce 2 zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude působení na něj, aby vedl řádný život, v jiném typu věznice lépe zaručeno. Tato možnost je omezena tím, že do věznice se zvýšenou ostrahou soud zařadí vždy pachatele, jemuž byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.

Není bez zajímavosti, že Ministerstvo spravedlnosti v čele s Pavlem Blažkem poslalo loňské léto do připomínkového řízení návrh na dva typy věznic namísto dosavadních čtyř s tím, že věznice s dohledem, s dozorem a s ostrahou by se sloučily pod jeden pojem „věznice“, které by se členily na subtypy s různě přísným režimem a nejpřísnější typ věznice se zvýšenou ostrahou by se přejmenoval na „věznice s nejvyšší ostrahou“. Soudy by tedy rozhodovaly o zařazení do dvou typů věznic a v rámci prvního typu o zařazování do subtypů by rozhodovalo vedení věznice. Tato změna má pomoci zjednodušit práci vězeňské službě, přeplněnosti věznic a šetřit finance. V případě přijetí návrhu, by se mělo přejít na dva typy věznic od roku 2014.⁸¹

⁷⁹ Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, ročník 2009, č. 11, s.330.

⁸⁰ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, ročník 2009, č. 11, s.330.

⁸¹ Srov. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/189976-soudci-budou-vybirat-odsouzenemu-pouze-ze-dvou-typu-vezeni/> (přístupno on-line 28.5.2013)

4.2 Úprava ve zvláštní části

Ve zvláštní části se s recidivou setkáváme ve formě znaku některých, především kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů.⁸²

Naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty recidivou má za následek přísnější postih a to ve formě zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody nebo mohou být vyloučeny i některé možné alternativní tresty. V kvalifikovaných skutkových podstatách se recidiva vyskytuje buď jako „odsouzení nebo potrestání v posledních ... letech, popř. odsouzení nebo propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“ za daný trestný čin nebo jako „opětovné spáchání“ daného trestného činu.

Odsouzení nebo potrestání v posledních ... letech, popř. odsouzení nebo propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se týká dvanácti trestných činů, konkrétně § 205 odst. 2 (krádež), § 206 odst. 2 (zpronevěra), § 209 odst. 2 (podvod), § 210 odst. 3 (pojistný podvod), § 211 odst. 3 (úvěrový podvod), § 212 odst. 3 (dotační podvod), § 213 odst. 2 (provozování nepoctivých her a sázek), § 253 odst. 2 písm. c) (poškozování spotřebitele), § 274 odst. 2 písm. c) (ohrožení pod vlivem návykové látky), § 283 odst. 2 písm. b) (nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy), § 302 odst. 2 písm. a) (týrání zvířat), § 304 odst. 2 písm. e) (pytláctví).⁸³ Do novely, kterou přinesl zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, do tohoto výčtu spadal i § 196 odst. 3 písm. b) (zanedbání povinné výživy). Tato novela zrušila § 196 odst. 3 písm. b) a zároveň uložila soudu povinnost v § 55 odst. 2 ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody za trestný čin podle § 196 odst. 1 nebo 2, jen pokud jeho uložení vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem jiným.⁸⁴ Domnívám se, že ke zrušení došlo z důvodu, že ani hrozba nepodmíněného trestu odnětí svobody pachatele neodradila

⁸² Srov. Kratochvíl, V a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 352.

⁸³ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 328.

⁸⁴ Srov. zákon č. 390/2012 Sb, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

a stát se rozhodl šetřit finanční prostředky spjaté s výkonem trestu odnětí svobody těchto osob.

Opětovné spáchání se týká dvaceti šesti trestných činů, konkrétně § 140 odst. 3 písm. h) (vražda), § 145 odst. 2 písm. g) (těžké ublížení na zdraví), § 149 odst. 2 písm. e) (mučení a jiné nelidské a kruté zacházení), § 159 odst. 2 písm. d) (nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy), § 164 odst. 3 písm. e) (neoprávněné odebrání tkání a orgánů), § 165 odst. 3 písm. a) (nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány), § 167 odst. 3 písm. b) (nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem), § 169 odst. 2 písm. c) (svěření dítěte do moci jiného), § 190 odst. 3 písm. b) (prostituce ohrožující mravní vývoj dětí), § 195 odst. 2 písm. b) (opuštění dítěte nebo svěřené osoby), § 201 odst. 3 písm. c) (ohrožování výchovy dítěte), § 202 odst. 2 písm. d) (svádění k pohlavnímu styku), § 248 odst. 3 písm. b) (porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže), § 265 odst. 2 písm. c) (provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence), § 272 odst. 2 písm. b) (obecné ohrožení), § 293 odst. 2 písm. a) (poškození a ohrožení životního prostředí), § 295 odst. 2 písm. a) (poškození lesa), § 297 odst. 2 písm. b) (neoprávněné vypuštění znečišťujících látek), § 298 odst. 3 písm. c) (neoprávněné nakládání s odpady), § 298a odst. 2 písm. a) (neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu), § 305 odst. 3 písm. b) (neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat), § 340 odst. 2 písm. d) (organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice), § 341 odst. 2 písm. c) (napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky), § 342 odst. 3 písm. c) (neoprávněné zaměstnávání cizinců), § 357 odst. 3 písm. a) (šíření poplašné zprávy), § 358 odst. 2 písm. a) (výtržnictví).⁸⁵ Pojmeme opětovně se rozumějí případy, kdy pachatel některý z výše zmíněných trestných činů opakuje bez jakýchkoli dalších podmínek. Předchozí pravomocné odsouzení či potrestání za takový trestný čin tedy není podmínkou. Patří sem souběh takových trestných činů, pravomocné odsouzení nebo potrestání v minulosti za takový trestný čin, zahlazené odsouzení za takový trestný

⁸⁵ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 328.

čin, pokus a příprava, je-li trestná, k takovým trestným činům. Dříve do tohoto výčtu patřily i případy pokračování, ale vzhledem k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby sem tyto případy nelze řadit.⁸⁶ Vzhledem k tomu, že k přísnějšímu postihu vede již samotná skutečnost opětovného spáchání, lze mít za to, že recidiva u těchto trestných činů je závažnější než recidiva u trestných činů v podobě odsouzení nebo potrestání v posledních ... letech, popř. odsouzení nebo propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁸⁷

4.2.1 Trestný čin krádeže § 205 odst. 2 trestního zákoníku

V novém trestním zákoníku není zpravidla speciální recidiva znakem základních skutkových podstat trestných činů. Výjimkou, byť do jisté míry spornou, je ustanovení § 205 odst. 2. Tento spor spočívá v tom, jak chápat tuto skutkovou podstatu. Zda jako samostatnou a základní, což by znamenalo, že výše škody nemusí být při prosté krádeži rozhodující, pokud bude splněn znak speciální recidivy, nebo jako kvalifikovanou, jenž odkazuje i na jednotlivé pododstavce v § 205, což by znamenalo, že vedle znaku speciální recidivy musí být naplněny znaky i některého z písmen § 205 odst. 1⁸⁸

Touto problematikou se zabýval Nejvyšší soud v usneseních ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 7 Tdo 23/2011 a ze dne 1. 3. 2011, sp. zn. 7 Tdo 248/2011 (dále jen senát 7 Tdo), v usnesení ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1621/2010 (dále jen senát 6 Tdo), v usnesení ze dne 23. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 18/2011 (dále jen senát 8 Tdo) a v usnesení ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011 (dále jen velký senát Nejvyššího soudu). Všechna tato rozhodnutí se týkají problematického posouzení krádeže v případě, že pachatel naplní některý z alternativních znaků v ustanovení § 205 odst. 1 písm. a) až e) a zároveň naplní znak v ustanovení § 205 odst. 2.

⁸⁶ Srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. §140 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1476.

⁸⁷ Srov. Vejberová, A.: Návrh nového trestního zákoníku a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 4, s. 36.

⁸⁸ Srov. Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11, s. 328.

Senát 7 Tdo ve svých usneseních konstatoval, že jde o dvě samostatné skutkové podstaty a připomněl shodu v základní definici krádeže u obou odstavců, jenž spočívá v tom, že pachatel si присvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a tedy oba odstavce poskytují ochranu stejnému objektu před stejným jednáním. Již tato skutečnost podle něj zpochybňuje možnost jednočinného souběhu obou přečinů, protože v případě opačném by to znamenalo, že to, co je materiálně jednou krádeží, by bylo dvěma přečiny krádeže, např. při odcizení jediné věci. Což označil za nelogické a nesmyslné, přičemž kladl důraz na to, že o jednočinný souběh se může jednat tam, kde jedno jednání směřuje proti různým objektům, nikoli tam kde dvě skutkové podstaty chrání stejný objekt před stejným jednáním. Dále senát 7 Tdo shledal, že pokud si pachatel присvojí cizí věc tím, že se jí zmocní podle § 205 odst. 2, tak není žádný důvod pro splnění podmínek obsažených v § 205 odst. 1, tedy spodního limitu trestnosti činu v jiných okolnostech, které jsou navíc typově méně závažné než recidiva, což je vyjádřeno v § 205 odst. 2 stanovením přísnější trestní sazby. Závěr senátu 7 Tdo je takový, že nelze na jeden skutek aplikovat obě ustanovení zároveň. V případě recidivy by se mělo aplikovat jen přísnější ustanovení § 205 odst. 2 a v případě, že se k recidivě zároveň přidají i okolnosti odpovídající znakům v § 205 odst. 1 písm. a) až e) nebo jen některá z nich, měl by soud zhodnotit, zda jde o obecné přitěžující okolnosti obsažené v § 42 a měl by k nim takto přihlížet při ukládání trestu podle § 205 odst. 2.⁸⁹

Senát 6 Tdo se se závěrem senátu 7 Tdo neztotožňoval. Sice zastával stejný názor v tom, že jde o dvě samostatné skutkové podstaty, ale jinak se stavěl k přípustnosti jednočinného souběhu těchto přečinů. Konstatoval, že oba odstavce mají shodný základ a chrání společnost před trestnou činností spočívající v odcizování cizích věcí, avšak každý z nich odlišně vymezuje okolnosti zakládající trestnost takového jednání, za nichž je prisvojení si cizí věci tím, že se jí zmocní, trestné. Dále uvedl, že jednočinný souběh je vyloučen, jestliže mezi skutkovými podstatami je vztah speciality nebo subsidiarity, což v tomto případě neshledal a konstatoval, že očividně v ustanoveních § 205 odst. 1 a 2 nejde o dvě skupiny znaků, z nichž by jedna skupina byla současně

⁸⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 02. 2011, sp. zn. 7 Tdo 23/2011 a ze dne 01. 03. 2011, sp. zn. 7 Tdo 248/2011.

obsažena v druhé, mají společné jen některé znaky. Tedy jde o samostatné základní skutkové podstaty, kdy jedna může být naplněna, aniž by byla současně naplněna druhá a také obě mohou být naplněny jediným jednáním. Vyloučení jednočinného souběhu a přísnější postih pouze podle § 205 odst. 2 nepovažoval senát 6 Tdo za správné z důvodu nevystižení závažnosti takového skutku. Navíc upozornil na to, že při akceptování závěru senátu 7 Tdo by nebylo možné posuzovat pachatele, který byl vícekrát odsouzen za přečin krádeže podle § 205 odst. 2, poté co byl alespoň jednou odsouzen za trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1, jako recidivistu po uplynutí tří let od výkonu trestu uloženého za trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1. Proto senát 6 Tdo došel k závěru, že v případě vzájemného překrývání se znaků § 205 odst. 1 písm. a) až e) a § 205 odst. 2, bude tento skutek posouzen jako jednočinný souběh přečinů podle § 205 odst. 1 písm. a) až e) a podle § 205 odst. 2. Jednočinný souběh tedy není vyloučen.⁹⁰

Senát 8 Tdo se zcela neztotožnil ani s jedním názorem senátů 7 Tdo a 6 Tdo a přináší názor třetí. Se senátem 6 Tdo se ztotožnil v tom, že nemůže postačovat právní úprava jen podle § 205 odst. 2, jak judikoval senát 7 Tdo, ale neztotožňuje se s tím, že jde o jednočinný souběh skutkových podstat s odkazem, že jde o dvě samostatné skutkové podstaty, protože by byl pachatel uznán vinným za dva přečiny krádeže, a to podle § 205 odst. 1 písm. a) až e) a podle § 205 odst. 2. S tímto senát 8 Tdo nesouhlasí s odůvodněním, že ustanovení § 205 odst. 2 je skutková podstata zvláštní povahy, jenž obsahuje, jak základní skutkovou podstatu, tak i kvalifikovanou. Zvláštnost této skutkové podstaty je podpořena i názorovou nejednotností nejen v předchozích rozhodnutích, ale i v právní teorii, kde autoři ve svých pracích prezentují odlišné názory. Při důkladném rozboru shledal Senát 8 Tdo i přes zmíněnou nejednotnost prvky, ve kterých se i odlišné názory propojují a proto zastává názor, že ustanovení § 250 odst. 2 je zvláštní skutková podstata, která může stát i samostatně, v případech, kdy nejsou dány znaky uvedené v § 205 odst. 1 písm. a) až e). Pokud jsou tyto znaky dány, ustanovení § 205 odst. 2 je skutkovou podstatou sice základní, ale současně s kvalifikačním znakem spočívajícím v recidivě. Tedy jde o zvláštní skutkovou

⁹⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 04. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1621/2010.

podstatu, která v sobě současně spojuje základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu ve vztahu k § 205 odst. 1, a která nestanoví spodní hranici škody, kterou požaduje § 205 odst. 1 písm. a) a ani neopakuje znaky uvedené v § 205 odst. 1 písm. b) až e). Nelze tedy tvrdit, že jde o jednočinný souběh dvou základních skutkových podstat, protože u odstavce 2 jde o zvláštní skutkovou podstatu, jež vyjadřuje ve vztahu k odstavci 1 i kvalifikační znak zpětnosti, a proto tuto zvláštní povahu je třeba v právní kvalifikaci vyjádřit. Jde o jeden skutek a jeden přečin, který je třeba kvalifikovat podle § 205 odst. 1 písm. a) až e), 205 odst. 2.⁹¹

I velký senát Nejvyššího soudu považuje za nutné dbát na specifické prvky vzájemného vztahu mezi ustanoveními § 205 odst. 1 písm. a) až e) a odst. 2 v případech, ve kterých jsou v jednání pachatele obsaženy znaky obou odstavců. Souhlasí se senátem 8 Tdo, v tom, že jestliže jednání pachatele vykazuje současně znaky uvedené v § 205 odst. 1 písm. a) až e) a v § 205 odst. 2, je odstavec 2 samostatná skutková podstata, která současně, ve vztahu ke znakům v § 205 odst. 1 písm. a) až e), vykazuje kvalifikační znak spočívající v recidivě, a proto se jedná o zvláštní skutkovou podstatu, která v sobě spojuje základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu ve vztahu k § 205 odst. 1. Naopak nesouhlasí s názorem senátu 6 Tdo o nutnosti posouzení takového jednání jako jednočinný souběh dvou základních skutkových podstat podle § 205 odst. 1 písm. a) až e) a 205 odst. 2 a souhlasí se senátem 7 Tdo, že jeho připuštění by znamenalo, že to co je jednou krádeží, by bylo dvěma přečiny krádeže. Dále nesouhlasí s názory senátu 7 Tdo o potřebě posouzení takového jednání jen podle § 205 odst. 2, což vyvrátili i senáty 6 Tdo a 8 Tdo. Senát nejvyššího soudu zastává názor, že jestliže pachatel spáchá přečin za některé z okolností v § 205 odst. 1 písm. a) až e) a zároveň splní podmínku recidivy v § 205 odst. 2, znaky se vzájemně překrývají a je nutné tento čin posoudit jako jeden skutek a jeden přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) až e), odst. 2, nikoli jako jednočinný souběh stejnorodý dvou skutkových podstat trestného činu krádeže. Velký senát Nejvyššího soudu konstatuje, že novela trestního zákoníku provedená zákonem č. 330/2011 Sb. nijak nemění závěry o ustanoveních § 205 odst. 1 a odst. 2 jako samostatných základních skutkových podstat

⁹¹ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 06. 2011, sp. zn. 8 Tdo 18/2011

a ani o zvláštní povaze jejich vzájemného vztahu v případech, kdy budou současně splněny podmínky v § 205 odst. 1 písm. a) až e) a v § 205 odst. 2. Změna se týká jen okruhu trestných činů, které zakládají podmínku recidivy.⁹²

Trestný čin krádeže podle § 205 má tedy dvě samostatné skutkové podstaty a zní:

„(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

- a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou,*
- b) čin spáchá vloupáním,*
- c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,*
- d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo*
- e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob,*

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

*(2) kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*⁹³ Odstavec 2 byl novelizován zákonem č. 330/2011 Sb., který nahradil slova „čin uvedený v odstavci 1“ za slova „takový čin“ a to na základě požadavků praxe, s cílem efektivněji postihnout recidivisty, zejména majetkové trestné činnosti.⁹⁴ Před novelou podmínku zpětnosti splňovaly pouze trestné činy, které vykazovaly znaky v § 205 odst. 1, nyní se zpětnost vztahuje na všechny činy, které spočívají v přisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocní.⁹⁵ Pojmem „byl za takový čin odsouzen“ se rozumí „odsouzení za trestný čin krádeže podle § 205 nebo obdobný trestný čin (např. trestný čin loupeže podle § 173), pokud odsuzující rozsudek nabyl právní moci. Není tedy třeba, aby došlo k výkonu trestu, byť i jen z části. Ohledně odsouzení, které zakládá zpětnost, se nesmí v době rozhodování (ex nunc), a to i případě před odvolacím soudem, na pachatele hledět, jako by odsouzen nebyl (např. u peněžitého trestu podle § 69 odst.

⁹² Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011.

⁹³ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění.

⁹⁴ Srov. Zákon č. 330/2011 Sb. a důvodová zpráva k zákonu. č. 330/2011 Sb.

⁹⁵ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011.

2).⁹⁶ Potrestáním se rozumí nejenom odsouzení, ale i alespoň částečný výkon uloženého trestu, „pokud výkon trestu nebo samotná právní moc rozsudku, kterým byl trest uložen, nemá za následek to, že se na něho hledí, jako by odsouzen nebyl (např. u rozhodnutí o podmíněném odsouzení podle § 83 odst. 4)... Předchozím trestem může být jakýkoli trest, tedy nejenom trest odnětí svobody. Může jít např. o peněžitý trest nebo trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.“⁹⁷ Co se týče časového intervalu „v posledních třech letech“ je u odsouzení „rozhodující právní moc rozsudku, kdežto u potrestání okamžik výkonu trestu, upuštění od výkonu trestu, okamžik podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu, prominutí trestu nebo jeho zbytku na základě milosti, amnestie apod. Je-li splněna podmínka potrestání nebo odsouzení za takový čin, půjde o trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 bez ohledu na výši způsobené škody.“⁹⁸

⁹⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1989.

⁹⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1989-1990.

⁹⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1990.

5 Osobnost recidivního pachatele, příčiny a prevence recidivy

5.1. Osobnost recidivního pachatele

V nejobecnější rovině se osobnost chápe jako „*organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života včetně společenských vztahů*“⁹⁹ a je nejčastěji zkoumána „*jako specifikum konkrétního jedince a jako specifikum jeho odlišností, příp. shody s osobnostmi dalších jedinců, příp. skupin jedinců.*“¹⁰⁰ Osobnost je tedy formována předpoklady biologickými (to co je vrozené), tak předpoklady sociálními (to co je získané), přičemž převládá názor, že sociální předpoklady mají větší vliv. Praxe pro popis osoby a osobnosti pachatele využívá informace sociodemografické (věk, pohlaví, vzdělání, jakož i popis trestného činu), informace o začlenění pachatele do společnosti, zejména o jeho asociálních projevech, informace o osobní a rodinné anamnéze, ale i výsledky znaleckých posudků. Při hlubším zkoumání se pozornost zaměřuje především na zjištění podmínek, které formují pachatelovu osobnost v rodině, ve škole apod., na zjištění kriminogenních faktorů konkrétní situace a motivace pachatele, na zjištění předchozí trestné činnosti a na¹⁰¹ „*analýzu sociálně psychických vlastností osobnosti (názory, zvyky, obsah a úroveň zájmů a potřeb, charakterové zvláštnosti atd.), včetně předpokladů pro pozdější nápravu pachatele a jeho společensky žádoucí sociální začlenění.*“¹⁰² „*Zkoumání osobnosti pachatele recidivisty musí nutně vycházet ze zkoumání osobnosti pachatele vůbec. Je nutno předpokládat, že ty vlastnosti osobnosti, které korelují s trestnou činností pachatele, korelují i s trestnou činností pachatele recidivisty.*“¹⁰³

Osobnost recidivního pachatele má však svá specifika, ostatně jako celá samotná koncepce a pojetí recidivy. Takovéto pachatele charakterizuje především skutečnost, že

⁹⁹ Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Základy kriminologie. Praha: Karolinum, 1993, s. 40.

¹⁰⁰ Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Základy kriminologie. Praha: Karolinum, 1993, s. 40.

¹⁰¹ Srov. Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Základy kriminologie. Praha: Karolinum, 1993, s. 41.

¹⁰² Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Základy kriminologie. Praha: Karolinum, 1993, s. 41.

¹⁰³ Suchý, O.: Příčiny a prevence recidivy. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983, s. 35.

předchozí potrestání se minulo účinkem a nevedlo k jejich nápravě, což svědčí o zvýšené nebezpečnosti pachatele. Pod pojem recidivista lze zahrnout pachatele od tzv. pseudorecidivistů, jenž opakují trestnou činnost příležitostně či nahodile, až po pachatele, kteří se trestných činů dopouští soustavně či je dokonce páchají jako své „povolání“. Osobnost recidivisty byla v průběhu let zkoumána z různých hledisek, dodnes se jí zabývá mnoho vědních oborů, především kriminologie, penologie, sociologie, forenzní psychiatrie a psychologie. Jedna ze základních otázek je, zda se osobnost recidivisty liší od osobnosti nerecidivisty, a pokud ano, tak jaké osobnostní dimenze mají odlišné.¹⁰⁴ Minimálně se osobnost recidivisty od nerecidivisty odlišuje „rozvinutějším komplexem sociálně a psychologicky negativních vlastností a jejich intenzivnějším vzájemným působením a v důsledku toho větší pohotovostí spáchat trestný čin.“¹⁰⁵ Tohle platí především pro recidivisty, kteří byli vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody pro větší počet trestných činů, o tzv. pseudorecidivistech výše zmíněné platit nemusí.

Pro recidivisty je charakteristické, nikoli bez výlučně platné, především poruchový socializační proces, který může být zapříčiněn disfunkční rodinou, jenž neposkytuje oporu a řádnou výchovu, dále i záškoláctvím, špatným prospěchem, nedostatečnou kontrolou volného času, nevhodné nebo nedostatečné vytváření pracovních návyků, což vytváří prostor pro osvojení si negativních návyků; závislosti na alkoholu a drogách; poruchy osobnosti; absence kladných společenských hodnot a extramurálních pozitivních vazeb; tíhnutí ke kriminální subkultuře; nedostatečná diferencovanost a plastičnost kognitivní oblasti; agrese; sociální nepřizpůsobivost; omlouvání trestné činnosti¹⁰⁶ například z důvodu, že oběti nepřiznává status oběti, protože ji nepovažuje za plnohodnotného člověka nebo zpochybňuje poškození konkrétní osoby například tím, že se nejednalo o krádež, ale pouze o výpůjčku. Dalšími důvody omlouvání trestné činnosti může být přesouvání viny na rodiče, kamarády

¹⁰⁴ Srov. Suchý, O., Ratinov, A. R., Urbanová, M. a kol. Osobnost pachatele. 1. díl. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1985, s. 89-91.

¹⁰⁵ Suchý, O.: Příčiny a prevence recidivy. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983, s. 35.

¹⁰⁶ Srov. Suchý, O.: Příčiny a prevence recidivy. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983, s. 35 a 82-83.

reprezentanty autorit hodnotící jeho chování, či se odvolává k vyšší loajalitě, např. gangu. Poznání osobnosti recidivního pachatele, je klíčové při určování příčin a prevence trestné činnosti.¹⁰⁷

5.2. Příčiny recidivy

„Recidiva trestné činnosti jako negativní protispolečenský jev má své příčiny.“¹⁰⁸ Při jejich zjišťování nejsou badatelé jednotní, a tedy existuje několik názorů na to, co jsou příčiny recidivy. Příčiny jsou spatřovány od vlivu sociálního prostředí, duševních poruch, přes osobnost recidivisty, recidivistu samotného až po neúčinnost represivních opatření, resocializačních prostředků penitenciární a postpenitenciární péče.

Na příklad Suchý spatřuje příčiny recidivy ve vlivu sociálního prostředí, především ve výchovné a socializační nefunkčnosti rodiny, která často nepříznivě zasahovala do výchovného a socializačního procesu. Dále v neúčinnosti nepodmíněně ukládaných trestů odnětí svobody, s nimiž je spjata působení vězeňského prostředí složeného z odsouzených, které poskytuje možnost vzájemného společensky nežádoucího ovlivňování, jenž může vyústit až posílení kriminálních postojů. Tato příčina je v kombinaci s obtížnou napravitelností některých pachatelů. Neúčinnost alternativních trestů, řadí též mezi příčiny recidivy, i když vyzdvihuje jejich preventivní účinek, zejména u prvotrestaných. A konečně i v neúčinnosti postpenitenciární péče.¹⁰⁹

Naopak Samenow upozorňuje na to, že prostředí formující osobu jako je např. disfunkční rodina, chudoba, vliv televize apod. ale i duševní poruchy nejsou ve skutečnosti příčiny, jak se domnívá řada badatelů, ale podmínky,¹¹⁰ *„v nichž se konkrétní jedinec vyvíjí a pokud vůbec působí, pak spíše v podobě omezení možností jeho volby chování. Příčinou kriminálního chování je delikvent sám, jeho specifickým*

¹⁰⁷ Srov. Kuchta, J., Válková, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 339-340.

¹⁰⁸ Kuchta, J. a kol.: *Kriminologie. II. část*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 7.

¹⁰⁹ Srov. Suchý, O.: *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983, s. 8, 15-16, 28 a 22.

¹¹⁰ Srov. Kuchta, J., Válková, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 340.

způsobem utvářené myšlení, rozhodovací procesy. Kriminální chování je věcí individuálního rozhodnutí, volby. Recidivní pachatel je racionální, kalkuluje a zvažující své činy. Velmi dobře odlišuje správné a špatné. Řada recidivistů zná právo lépe než jejich právníci.¹¹¹ Tento názor lze podpořit skutečností, že například ne každý s disfunkční či chudé rodiny se dopouští trestné činnosti. Podle Samenowa se vzorce recidivního chování vyvíjejí již v útlém věku a spočívají zejména v odlišné motivaci od vrstevníků, v tužbě po dobrodružství a riziku, v lhavosti, jenž se stává součástí jeho života pro pocit moci nad obelhanými a v povrchnosti v mezilidských vztazích.¹¹²

5.3. Prevence recidivy

Prevenčí kriminality se rozumí „soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení.“¹¹³ Součástí prevence kriminality je prevence recidivy, tedy snaha resocializovat pachatele a tím zamezit a předcházet opětovnému páchání trestných činů. Důležité pro prevenci recidivy je také prevence páchání trestných činů vůbec, protože předpokladem recidivy je spáchání trestného činu.¹¹⁴

5.3.1. Druhy prevence kriminality

Kriminální prevenci lze členit podle různých hledisek. Z hlediska obsahového se člení na sociální, situační a viktimologickou. Sociální prevence je nejširší a zaměřuje se na sociální kriminogenní faktory (jako jsou např. alkoholismus, prostituce, drogy, nezaměstnanost a extrémistické skupiny) a jejich překonávání či neutralizaci. Situační

¹¹¹ Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 340.

¹¹² Srov. Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 341.

¹¹³ Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 159.

¹¹⁴ Srov. Nezkusil, J. a kol.: Československá kriminologie. Praha: Panorama, 1978, s. 195 a 198.

prevence se zaměřuje na kriminogenní situace, jejich odstraňování, minimalizaci příležitostí páchat trestnou činnost a maximalizaci rizik dopadení. Používá opatření především technického, organizačního a administrativního charakteru. Viktimologická prevence se zaměřuje na osvětu a poradenství pro potencionální oběti trestných činů.¹¹⁵

Podle okruhu adresátů preventivních opatření se člení na prevenci primární, sekundární a terciární. Primární prevence je nejširší a zaměřuje se na celou společnost, přičemž není orientována na předem danou skupinu osob či jednotlivce. Působí nepřímo a jejím hlavním cílem není přímo omezování kriminality, ale zvyšování kvality života celé společnosti, zlepšení bezpečnosti a informování veřejnosti o předcházení kriminalitě.¹¹⁶ Sekundární prevence je užší než primární a je orientovaná na určitou skupinu osob. Zaměřuje se na kriminálně rizikové jedince a skupiny jako jsou například alkoholici, narkomani, problémové děti, bezdomovci a dlouhodobě nezaměstnaní. Zahrnuje i práci v terénu.¹¹⁷ Terciární prevence je nejvýznamnější z hlediska prevence recidivy, protože se mimo jiné zaměřuje na skupiny a jednotlivce, kteří již v minulosti spáchali trestný čin a jejím cílem je tedy předcházet opětovnému páchání trestných činů. Dále je také zaměřena na oběti trestných činů. Jde o přímou prevenci kriminality, zejména recidivy a je uskutečňována prostřednictvím hrozby trestů, jejich ukládáním a výkonem, ochrannými opatřeními a penitenciární a postpenitenciární péčí a snaží se o resocializaci takovýchto osob.

V neposlední řadě lze prevenci rozlišovat z časového hlediska na predeliktní, jako prevenci před spácháním trestného činu a postdelikttní, jako prevenci recidivy.¹¹⁸

¹¹⁵ Srov. Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 159-160, 167-168 a 175.

¹¹⁶ Srov. Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 25-26.

¹¹⁷ Srov. Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 176-177.

¹¹⁸ Srov. Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 26-27 a 11.

5.3.1.1. Prevence recidivy v penitenciární fázi

Penitenciární fázi se rozumí časový úsek, ve kterém vykonává pravomocně odsouzený pachatel uložený trest (ať už nepodmíněný trest odnětí svobody nebo některý z alternativních trestů) nebo i ochranné opatření. V užším pojetí, které je v odborné literatuře užíváno častěji, se tato fáze zaměřuje pouze na pachatele odsouzené k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.¹¹⁹ Pokud jde o recidivního pachatele, je třeba mít na paměti, že předchozí penitenciární působení bylo neúčinné, a proto je třeba zvolit pro nový výkon trestu odlišné prostředky tohoto působení. Pro prevenci recidivy je v této fázi nejdůležitější následující. Zjistit z jakého důvodu byla předchozí resocializace neúčinná, což může být způsobeno vyšší narušeností pachatele nebo jen jeho neschopností adaptovat se po propuštění z výkonu trestu. Oddělit od sebe pachatele méně narušené, na něž lze úspěšně výchovně působit, od pachatelů natolik narušených, u nichž je výchovné působení problematické a mohli by méně narušené pachatele negativně ovlivňovat a tím ztěžovat jejich resocializační proces. Připravovat odsouzené na život na svobodě, aby se dokázali vypořádat se zátěžovými situacemi a nevraceli se zpět do vězení. Toto platí především pro dlouhodobě odsouzené a osoby bez zázemí.¹²⁰ „U určité skupiny vysoce nebezpečných pachatelů zejména násilné a sexuální kriminality (některých typů vražd, sexuálních vražd, recidivních znásilnění a pohlavních zneužívání), pro něž je charakteristická závažná dissociální porucha osobnosti, anetičnost a vysoké riziko budoucího kriminálně agresivního jednání, u nichž zatím selhávaly resocializační a terapeutické (sexuologické ochranné léčby) programy, se jako dosud jediný účinný program prevence recidivního chování jeví dlouhodobá izolace od společnosti“¹²¹ a to především ve formě zabezpečovací detence, která se vykonává ve speciálním ústavu pro výkon zabezpečovací detence a trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti.¹²²

¹¹⁹ Srov. Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s.84.

¹²⁰ Srov. Kuchta, J. a kol.: Kriminologie. II část. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 12-13.

¹²¹ Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 348.

¹²² Srov. § 100 odst. 4 a 5 zákona č. 40/2009 Sb, trestní zákoník.

5.3.1.2. Prevence recidivy v postpenitenciární fázi

Protože stále dochází k recidivě, nelze spoléhat jen na výchovné působení v rámci penitenciární fáze, je třeba na pachatele dále výchovně působit i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a zúročit tak její dosavadní preventivní působení a navázat na něj v postpenitenciární fázi.¹²³ Postpenitenciární fáze tedy navazuje na penitenciární a rozumí se jí časový úsek od propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné výchovy, ochranného léčení či zabezpečovací detence, do případné reintegrace do společnosti a spočívá v sociální péči, jež je poskytována státními institucemi a společenskými a církevními organizacemi.¹²⁴ „V rámci působnosti postpenitenciární péče je odsouzeným poskytována pomoc při hledání pracovního zařazení, pomoc při zprostředkování ubytování, finanční podpora, pomoc při začlenění se do sociálního prostředí, sociálně výchovné a poradenské působení ve věcech sociálně právních.“¹²⁵ Tato péče by měla být namířena především na pachatele, u nichž je šance na úspěšnou resocializaci a k tomu účelu ji chtějí využít. Problémem jsou nenapravitelní recidivisté, pro něž je páchaní trestné činnosti „povoláním“, páchaní trestné činnosti se vzdát nechtějí a často počítají při odchodu z věznice s tím, že se do ní brzy navrátí. Recidivují zpravidla v krátkém časovém intervalu. U těchto pachatelů prevence recidivy spočívá vlastně jen ve ztížení podmínek pro páchaní trestné činnosti nebo v prodloužení jejího časového intervalu.¹²⁶

¹²³ Srov. Kuchta, J. a kol.: Kriminologie. II část. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 13.

¹²⁴ Srov. Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 84 a 96.

¹²⁵ Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 97.

¹²⁶ Srov. Kuchta, J. a kol.: Kriminologie. II část. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 13.

6 Komparace se zahraniční právní úpravou

V této kapitole jsem se rozhodla komparovat úpravu recidivy v České republice s úpravou ve Slovenské republice, z důvodu jazykové bariéry při zkoumání autentických zdrojů a jejich lepší dostupnosti. Vzhledem k tomu, že platné právní úpravě recidivy v České republice je věnována celá čtvrtá kapitola, nepovažuji za nutné ji znovu rozepisovat a pouze upozorním na shody a rozdíly s úpravou na Slovensku.

6.1. Zásada „tříkrát a dost“

Nejpodstatnější rozdíl mezi českou a slovenskou úpravou recidivity představuje zásada „tříkrát a dost“, kterou české právo nezná. Tuto zásadu zavádí vložení § 43 zákon č. 171/2003 Z.z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Zb., Trestný zákon. Dle důvodové zprávy byla důvodem této novely vysoká násilná kriminalita na Slovensku a nemožnost dostatečné izolace pachatelů této trestné činnosti. Jejím cílem bylo zvýšit bezpečnost ve společnosti zpřísněním trestů a izolací nejnebezpečnějších pachatelů. Zásada „tříkrát a dost“ je formou přísnějšího postihu recidivistů a spočívá v tom, že při třetím odsouzení za násilný trestný čin, je soud povinen uložit trest odnětí svobody na doživotí, přičemž jde o relativní doživotí, jež předpokládá možnost podmíněného propuštění po výkonu dvaceti pěti let trestu.¹²⁷ Podle § 43 odst. 1 je soud povinen uložit pachateli, který spáchal některý z trestných činů v něm uvedených a byl již za ně dvakrát potrestán a trest alespoň z části vykonal, trest odnětí svobody na doživotí, pokud jsou splněné podmínky podle § 29 odst. 3, tedy stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký vzhledem k obzvláště zavrženíhodnému způsobu spáchání činu nebo obzvláště zavrženíhodné pohnutky nebo obzvláště těžkému nebo těžko napravitelnému následku, anebo uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti, anebo není naděje, že by pachatele bylo možné napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let. Pokud tyto podmínky

¹²⁷ Srov. Dôvodová správa k Zákonu č. 171/2003 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

splněny nejsou, uloží soud tomuto pachateli trest odnětí svobody na dvacet pět let, pokud tomu nebrání okolnosti zvláštního zřetele, přičemž nemůže uložit trest odnětí svobody pod dvacet let. Ustanovení § 43 se podle § 299a odst. 4 vztahovalo i na osobu, která byla potrestána za některý z trestných činů v § 43 před účinností novely, pokud spáchala další trestný čin v § 43 po účinnosti novely, přičemž je soudu dána možnost nepřihlížet k odsouzení před účinností novely, pokud by vzhledem k mimořádným okolnostem předcházejících případů bylo použití § 43 nepřiměřeně přísné.¹²⁸

Na Slovensku došlo k rekodifikaci trestního práva o několik let dříve, jejím výsledkem bylo přijetí nového trestního zákona pod číslem 300/2005 Z.z. Tento zákon zásadu „třikrát a dost“ převzal a značně ji zpřísnil. Podle § 47 odst. 2 je soud povinen uložit pachateli, který spáchal některý z trestných činů v něm uvedených a byl již za ně dvakrát potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody, trest odnětí svobody na doživotí a to i bez splnění podmínek uvedených v odstavci 1, tedy že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti a není naděje, že by pachatele bylo možné napravit trestem odnětí svobody na dobu do dvaceti pěti let.¹²⁹ Přičemž alespoň poslední z trestných činů, musí být dokonáný, tzn. že předchozí trestné činy mohou být ve stádiu pokusu. Nový trestní zákon tedy v těchto případech zavádí obligatorní uložení trestu odnětí svobody na doživotí.¹³⁰ Trest odnětí svobody pouze na dvacet pět let přicházel v tomto případě v úvahu jen za splnění podmínek mimořádného snížení trestu uvedených v § 39 odst. 1 nebo 2, mezi něž patří: jestliže má soud vzhledem k okolnostem případu nebo k poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby stanovené zákonem bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a k zabezpečení ochrany společnosti postačuje i trest kratšího trvání. Dále jestliže soud odsuzuje pachatele za přípravu zločinu nebo za pokus trestného činu, pokud vzhledem k povaze a závažnosti přípravy nebo pokusu má soud za to, že použití trestní sazby stanovené zákonem bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a k ochraně společnosti postačí i trest kratšího trvání; nebo pachatele, který významně přispěl k objasnění trestného činu spáchaného

¹²⁸ Srov. zákon č. 171/2003 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

¹²⁹ Srov zákon č. 300/2005 Z.z., v pôvodním znění.

¹³⁰ Srov. Čentěz, J. a kol.: Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z.z., s. 73.

ve prospěch zločinecké nebo teroristické skupiny, nebo napomáhal k zabránění takového činu, jenž jiný připravoval nebo se o něj pokusil; nebo pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti; nebo pachatele v řízení o dohodě o uznání viny a přijetí trestu; anebo pachatele, který se zvláště významnou mírou podílel na objasnění trestného činu korupce podle osmé hlavy třetího dílu zvláštní části tohoto zákona, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny podle § 296, trestného činu založení, zosnování a podporování teroristické skupiny podle § 297 anebo obzvláště závažného zločinu spáchaného organizovanou, zločineckou nebo teroristickou skupinou, anebo se podílel na zjištění nebo usvědčení jeho pachatele tím, že poskytl v trestním řízení důkazy o takovém činu. Trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby ovšem nesmí být snížen tomuto pachateli, byl-li organizátorem, návodcem nebo objednavatelem trestného činu, o němž poskytl důkazy v trestním řízení. Dalšími zpřísněními byla i ustanovení § 67 odst. 3, jenž výslovně stanoví, že osoba odsouzená podle § 47 odst. 2 nemůže být podmíněčně propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody a ustanovení § 437 odst. 5, které stanoví, že ustanovení § 47 odst. 2 se vztahuje i na osobu, která byla potrestána za některý z trestných činů v § 43 odst. 1 zákona č. 140/1961 Zb., pokud spáchala další trestný čin v § 47 odst. 2 po účinnosti tohoto zákona.¹³¹ Tato právní úprava nekompromisně postihující recidivisty byla předmětem neustálé a tvrdé kritiky, dokonce čelila i hrozbě úplného zrušení. K jejímu zmírnění došlo novelou č. 576/2009 Z.z., jenž v podstatě vrací tuto úpravu do roku 2003, kdy byla tato zásada zavedena zákonem č. 171/2003 Z.z.¹³² Tato novela opět zavádí v § 47 odst. 2 jako podmínku uložení trestu odnětí svobody na doživotí pachateli, který spáchal některý z dokonáných trestných činů v § 47 odst. 2 uvedených a byl již za ně, i ve stádiu pokusu dvakrát potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody, splnění podmínek v odstavci 1. Pokud tyto podmínky splněny nebudou, uloží mu trest odnětí svobody na dvacet pět let, pokud tomu nebudou bránit okolnosti hodné

¹³¹ Srov zákon č. 300/2005 Z.z. v původním znění.

¹³² Srov. Vejtběrová, A.: Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011, str. 15.

zvláštního zřetele, přičemž nemůže uložit trest odnětí svobody pod dvacet let.¹³³ Tedy opouští obligatorní uložení trestu odnětí svobody na doživotí. Výčet trestných činů uvedených v § 47 odst. 2¹³⁴ čítá třicet skutkových podstat trestných činů. Jsou v něm „obsaženy jak úmyslné trestné činy, tak i jejich kvalifikované formy, u nichž dojde k těžšímu následku z nedbalosti a tento následek nemusí být jenom smrt, na rozdíl od naší předchozí právní úpravy zavedené novelou č. 320/2006 Sb.“¹³⁵ (výjimku tvořilo ustanovení § 234 odst. 3, kde byla požadována škoda velkého rozsahu). U dvaceti tří postačuje již naplnění základní skutkové podstaty. U zbylých sedmi, až na jednu výjimku, postačí k naplnění kvalifikované skutkové podstaty již skutkové podstaty uváděné ve druhých odstavcích, tedy nemusí jít o nejzávažnější formy těchto trestných činů.¹³⁶ Dále tato novela upouští od nemožnosti podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody u osob odsouzených podle § 47 odst. 2.¹³⁷ Podle platné právní úpravy obsažené v § 67 je možné tyto osoby, kromě osob odsouzených na doživotí, podmíněčně propustit až po výkonu třech čtvrtin uloženého trestu odnětí svobody. Osoby odsouzené na doživotí, mohou být podmíněčně propuštěny nejdříve po dvaceti pěti letech výkonu doživotního trestu.¹³⁸

¹³³ Srov. Zákon č. 576/2009 Z.z., kterým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

¹³⁴ Dle § 47 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z.z. se jedná o trestný čin úkladné vraždy (§ 144), vraždy (§ 145), ublížení na zdraví (§ 155), nedovolené výroby omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi (§ 172 odst. 2, 3 nebo 4), obchodování s lidmi (§ 179), obchodování s dětmi (§ 180 odst. 2 nebo 3, § 181), brání rukojmích (§ 185), zavlčení do ciziny (§ 187), loupeže (§ 188), vydírání (§ 189 odst. 2, 3 nebo 4), hrubého nátlaku (§ 190, § 191 odst. 2, 3 nebo 4), znásilnění (§ 199), sexuální násilí (§ 200) sexuální zneužívání (§ 201 odst. 2 nebo 3), týrání blízké osoby a svěřené osoby (§ 208), všeobecného ohrožení (§ 284), ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředí a lodě (§ 291), zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny (§ 293), založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny (§ 296), založení, zosnování a podporování teroristické skupiny (§ 297), teroru (§ 313, 314), násilného překročení státní hranice (§ 354 odst. 2, 3 nebo 4), převaděčství (§ 355 odst. 3, 4 nebo 5), výroby dětské pornografie (§ 368), genocidy (§ 418), terorismu (§ 419), nelidskosti (§ 425).

¹³⁵ Vejbřerová, A.: Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011, str. 16.

¹³⁶ Srov. Vebřerová, A.: Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011, str. 16.

¹³⁷ Srov. Zákon č. 576/2009 Z.z., kterým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

¹³⁸ Srov zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v platném znění

Zásada „tříkrát a dost“ byla od samého počátku předmětem tvrdé kritiky akademické i praktické právní obce (největší kritiku si vysloužil původní návrh, který byl snad ještě přísnější než úprava v původním znění zákona č. 300/2005 Z.z.). Dokonce vůči ní byly v ústavně právní rovině vzneseny dvě základní připomínky. První se vztahovala k obligatornosti trestu a druhá k retroaktivnímu působení trestu. Zpochybnění obligatornosti trestu bylo opřeno o článek 50 odst. 1 Ústavy Slovenské republiky, který stanoví, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.¹³⁹ Kritici zastávají názor, že je-li zákonem stanoveno „*jaký trest má být uložen za určité trestné činy, pak se jedná o nepřijatelný zásah do nezávislosti soudů a do svobody jejich rozhodování.*“¹⁴⁰ Naopak příznivci tuto připomínku o protiústavnosti považují za nesmyslnou s odkazem na to, že rozhodnutí o vině a trestu je jedno rozhodnutí, nikoli dvě samostatná rozhodnutí a že obligatorní tresty zná mnoho úprav cizích států s téměř totožnou ústavně právní úpravou. Nepřípustnost retroaktivity trestu, kterou zakazuje článek 50 odst. 6 Ústavy Slovenské republiky, má podle kritiků spočívat ve skutečnosti, že třetí odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí, je za všechny tři spáchané trestné činy dohromady. Trest odnětí svobody na doživotí je trestem jen za třetí trestný čin (nikoliv za předcházející dva, za něž byl již pachatel odsouzen) a protože jde o recidivu, je trestem přísnějším. Kdyby tomu tak nebylo, šlo by nejen o rozpor s článkem 50 odst. 6, ale i s článkem 50 odst. 5 Ústavy Slovenské republiky, jenž zakotvuje zásadu *ne bis in idem*.¹⁴¹

Současná slovenská právní úprava institutu „tříkrát a dost“ sice už není tak nekompromisní jako předchozí, ale je stále velmi přísná. Nelze ji upřít snahu v boji proti opakovanému páčání trestných činů, ať už je či není tento způsob správný nebo účinný a naopak jí lze mnohé vytknout, například paušalizaci ukládání dlouholetých trestů odnětí svobody v § 42 odst. 2, která může představovat rozpor se zásadou subsidiarity trestní represe, protože dostatečně neindividualizuje jednání pachatele

¹³⁹ Srov. Lipšic, D.: K institutu „tříkrát a dost“ v trestnom práve. *Justičná revue*, ročník 2003, č. 8-9, s. 803.

¹⁴⁰ Vejtběrová, A.: *Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku*. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011, str. 18.

¹⁴¹ Srov. Lipšic, D.: K institutu „tříkrát a dost“ v trestnom práve. *Justičná revue*, ročník 2003, č. 8-9, s.803-804.

a neumožňuje zohľadnení širších súvislostí jím spáchaného trestného činu. Tyto tresty by sa mali ukladať len za veľmi závažné trestné činy a v odôvodnených prípadoch¹⁴²

Záverom vzpomenu, že zásadu „třikrát a dost“ kontinentální právní systém nezná, typická je pro právní systém anglo-americký. Slovensko při jejím zavádění čerpalo inspiraci v některých státech Spojených států amerických.¹⁴³

6.2. Jiná ustanovení týkající se recidivy v obecné části trestného zákona

Dále lze recidivu v obecné části platného slovenského trestního zákona nalézt, podobně jako v českém trestním zákoníku v § 42 písm. p), v podobě přitěžující okolnosti a to v § 37 písm. m), podle kterého je přitěžující okolností to, že už byl pachatel za trestný čin odsouzený, přičemž soud nemusí podle povahy předchozího odsouzení k této okolnosti přihlížet. Je-li však tato okolnost znakem trestného činu, soud k ní přihlížet nesmí, jak uvádí § 38 odst. 1. Recidivu lze nalézt i v § 38 odst. 5 a 6 jako okolnost podmiňující zvýšení dolní hranice trestní sazby. Při opětovném spáchání zločinu se dolní hranice trestní sazby zvyšuje o jednu polovinu a při opětovném spáchání obzvláště závažného zločinu se dolní hranice trestní sazby zvyšuje o dvě třetiny. Česká právní úprava zná podobnou úpravu v § 59 trestního zákoníku, avšak zde jde o zvýšení horní hranice o jednu třetinu pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, i když již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán. I ve slovenské úpravě má recidiva, v podobě dřívějšího odsouzení, vliv na zařazení pachatele do ústavu pro výkon trestu odnětí svobody podobně jako je tomu v České republice. Dle § 48 slovenského trestního zákona se trest odnětí svobody vykonává diferencovaně v ústavech pro výkon trestu odnětí svobody s minimálním, středním nebo maximálním stupněm střežení, přičemž při zařazování odsouzených do ústavů určitého typu je soud povinen řídit se pokyny obsaženými v § 48 odst. 2 (zařazení do ústavu s minimálním a středním stupněm střežení) a 3 (zařazení do ústavu s maximálním

¹⁴² Srov. Vejbřová, A.: Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011, str. 17.

¹⁴³ Srov. Fico, R.: K pripravovanej novelizácii Trestného zákona. Justičná revue, ročník 2003, č. 4, s. 432.

stupněm střežení), kterými jsou především kriminální minulost, povaha a závažnost trestného činu a délka uloženého trestu. V odstavci 4 je soudu dána možnost zařadit pachatele do ústavu jiného typu, než do kterého má být podle odstavce 2 zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a míru narušení pachatele za to, že v ústavu pro výkon trestu odnětí svobody jiného stupně střežení bude jeho náprava lépe zaručena. Tato možnost je omezena tím, že do ústavu pro výkon trestu odnětí svobody s minimálním nebo středním stupněm střežení nemůže být zařazen pachatel, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí nebo pachatel obzvláště závažného zločinu, kterému byl uložen trest odnětí svobody převyšující patnáct let. I odstavec 5 dává soudu možnost zařadit pachatele do ústavu jiného typu, než do kterého má být podle odstavce 2 nebo 3 zařazen, pokud schvaluje dohodu o uznání viny a přijetí trestu nebo sníží trest pod dolní hranici trestní sazby podle § 39 odst. 2 písm. b).¹⁴⁴

6.3. Ustanovení týkající se recidivy ve zvláštní části trestného zákona

Ve zvláštní části platného slovenského zákona lze recidivu nalézt ve formě znaku některých, především kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, ale objevuje se i v základních skutkových podstatách, což platná právní úprava České republiky v podstatě nezná (výjimkou může být § 205 odst. 2, který je zvláštní základní skutkovou podstatu, která v sobě spojuje základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu ve vztahu k § 205 odst. 1.). Naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty recidivou má za následek, stejně jako v českém trestním zákoníku, přísnější postih a to ve formě zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody nebo mohou být vyloučeny i některé možné alternativní tresty. Ve skutkových podstatách se recidiva vyskytuje jako odsouzení, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo postižení za takový, popř. obdobný trestný čin a to buď s časovým omezením „v předcházejících dvaceti čtyřech měsících“ či „v předcházejících dvanácti měsících“ nebo bez časového omezení. Postižením se

¹⁴⁴ Srov zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v platném znění a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

rozumí sankce nebo jiné opatření za protiprávní jednání odlišné od trestného činu, např. přestupek.¹⁴⁵ V českém trestním zákoníku se k předchozímu potrestání za přestupek nebo jiný správní delikt jako k recidivě nepřihlíží. Patří sem dvacet pět trestných činů, konkrétně § 144 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) (úkladná vražda), § 145 odst. 3 písm. a) (vražda), § 172 odst. 2 písm. a) (nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekruzorů, jejich držení a obchodování s nimi), § 176 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. b) (podávání anabolických látek), § 207 odst. 3 písm. c) (zanedbání povinné výživy), § 208 odst. 2 písm. c) (týrání blízké osoby a svěřené osoby), § 212 odst. 2 písm. f a odst. 3 písm. b) (krádež), § 216 odst. 2 písm. a) (neoprávněné používání cizího motorového vozidla), § 217 odst. 2 písm. a) (neoprávněné používání cizího motorového vozidla), § 220 odst. 2 písm. a) (falšování a pozměňování identifikačních údajů motorového vozidla), § 249 odst. 2 písm. d) (poškození a znehodnocování archeologického dědictví), § 252 odst. 1 písm. c) (neoprávněné obchodování s devizovými hodnotami a poskytování devizových služeb), § 269 odst. 2 písm. c) (poškození spotřebitele), § 269a odst. 1 písm. a), b) a odst. 2 (nekalé obchodní praktiky vůči spotřebiteli), § 276 odst. 2 písm. a) (zkrácení daně a pojistného), § 277a odst. 2 písm. a) (daňový podvod), § 278a odst. 1 (maření výkonu správy daní), § 289 odst. 3 písm. a) a b) (ohrožení pod vlivem návykové látky), § 299a odst. 2 (neoprávněné uskutečňování stavby), § 302a odst. 2 písm. c) (neoprávněné vypouštění znečišťujících látek), § 305 odst. 4 písm. e) (porušování ochrany rostlin a živočichů), § 306 odst. 2 písm. b) (porušování ochrany stromů a keřů), § 310 odst. 3 písm. a) (pytláctví), § 361 odst. 3 písm. a) (šíření poplašné zprávy) a § 403 (vyhýbání se služebnímu úkonu nebo výkonu vojenské služby).¹⁴⁶

¹⁴⁵ Srov. Čentěz, J. a kol.: Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z.z., s. 161.

¹⁴⁶ Srov zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v platném znění.

7 Úvahy de lege ferenda

Z mého pohledu se jeví současná právní úprava recidivy v trestním zákoníku, především v jeho obecné části, přinejmenším jako uspokojivá. Výtky bych měla k úpravě v části zvláštní, kde je recidiva znakem některých, především kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, v nichž se vyskytuje buď jako „odsouzení nebo potrestání v posledních ... letech, popř. odsouzení nebo propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“ za daný trestný čin nebo jako „opětovné spáchání“ daného trestného činu a jejím následkem je přísnější postih a to ve formě zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody nebo i vyloučení některých možných alternativních trestů. Systematika výběru těchto trestných činů nemá jasnou logiku. V prvním případě se jedná o dvanáct trestných činů, jejichž základní skutkové podstaty stanoví za spáchání trestného činu v nich uvedených trest odnětí svobody nejčastěji až dva roky nebo některý z alternativních trestů, ve dvou případech trest odnětí svobody až na jeden rok nebo některý z alternativních trestů a v jednom případě trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo alternativní trest. Avšak trestných činů s těmito trestními sazbami v základních skutkových podstatách existuje více, proto bych navrhovala, buď aby zákonodárce odůvodnil, proč vybral právě těchto dvanáct trestných činů, nebo bych zařadila recidivu do kvalifikovaných skutkových podstat všech trestných činů, jež obsahují výše zmíněné trestní sazby ve svých základních skutkových podstatách až na jednu výjimku (kterou je § 283, jehož základní skutková podstata stanoví trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo alternativní trest, který bych přesunula do druhého případu výskytu recidivy). V případě druhém se jedná o dvacet šest trestných činů, kde mi případná souvislost mezi vybranými trestnými činy zcela unikla. S ohledem na výše zmíněné, bych tedy některé trestné činy zařadila do prvního případu a naopak bych sem přesunula § 283. Dále se domnívám, že recidivu v podobě opětovného spáchání by bylo vhodné zavést i u některých dalších trestných činů, například u loupeže.

Možná by převedení mých úvah do praxe přineslo pouze další finanční zátěž pro už tak přeplněné věznice, protože si netroufám odhadnout, do jaké míry by hrozba

přísnějšího postihu mohla odradit pachatele od páchání další trestné činnosti, ale přesto bych se rozšíření recidivy jako znaku kvalifikovaných skutkových podstat nebránila.

8 Závěr

V předkládané práci, zabývající se problematikou zpětnosti v trestním právu, jsem se snažila tento závažný jev popsat a rozebrat především z hlediska platné právní úpravy, ale i z hlediska právních úprav minulých. Dále jsem se pokusila přiblížit osobnost recidivního pachatele a nastínit příčiny recidivního chování, jakož i možná preventivní opatření recidivy a kriminality vůbec. Také jsem nastínila úpravu recidivy na Slovensku a porovnála s platnou právní úpravou v České republice. V závěru práce jsem se zamýšlela nad možnou právní úpravou recidivy v budoucnu. Věřím, že tato práce zadané téma s ohledem na body v něm uvedené podrobně a snad i kvalitně obsáhla.

Mohu říci, že naše platná právní úprava se poměrně dobře vypořádává s úpravou tak závažného jevu jakým recidiva nepochybně je, i když tomu v minulosti vždy tak nebylo. Z počátku recidivě nebyla věnována odpovídající pozornost, později se zavedením pojmu zvlášť nebezpečného recidivisty docházelo k zneužívání recidivy k nesmyslně přísnému trestání tzv. příživnických živlů (což bylo po revoluci zrušeno) a před přijetím nového trestního zákoníku byla úprava v některých bodech již zastaralá. Úprava recidivy v minulosti je obsažena v kapitole třetí. Předchází jí kapitola druhá, která vysvětluje pojem recidivy a nazírá na ni v pojetí právním (trestněprávním), kriminologickém, penologickém (penitenciárním). Obsahuje také třídění recidivy zejména z hlediska časového, systematického a podle povahy spáchaných trestných činů. Kapitola čtvrtá je zaměřena na platnou právní úpravu recidivy v obecné a zvláštní části trestního zákoníku. V obecné části popisují recidivu ve formě přitěžující okolnosti, jako důvod mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody a jako okolnost ovlivňující zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice určitého typu. V části zvláštní recidivu popisují jako znak některých kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů. Podrobněji je rozebrán § 205 odst. 2, ve kterém je recidiva znakem zvláštní základní skutkové podstaty. Jak jsem již uvedla, naší platnou právní úpravu recidivy považuji za zdařilou, avšak výhrady bych měla k systematické výběru trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku, která se z mého pohledu jeví jako nelogická

a nebránila bych se v tomto směru rozšíření recidivy jako znaku kvalifikovaných skutkových podstat. Tyto mé úvahy jsou rozvinuty v poslední sedmé kapitole. Předpokládanou pátou kapitolu nazvanou „Ukládání trestu při recidivě“ jsem v podstatě obsáhla v kapitole čtvrté zabývající se platnou právní úpravou recidivy, proto jsem ji vypustila a na její místo dosadila kapitolu s názvem „Osobnost recidivního pachatele, příčiny a prevence recidivy“, ve které jsem se pokusila nastínit možné vlivy na recidivní chování a jeho příčiny. U prevence jsem se zaměřila zejména na prevenci recidivy v penitenciární a postpenitenciární fázi. Věřím, že tato kapitola práci neuškodila a naopak přispěla k rozšíření pohledu na tento závažný kriminální jev. V kapitole šesté stručně popisují vývoj právní úpravy recidivy na Slovensku od přijetí novely, jež zavádí zásadu „tříkrát a dost“. Následuje porovnávání platných právních úprav recidivy u nás a Slovensku a to jak v části obecné, kde se nachází nejpodstatnější rozdíl mezi oběma úpravami, jímž je právě zásada „tříkrát a dost“, tak i v části zvláštní.

Není pochyb o tom, že recidiva je závažným fenoménem, který je potřebné mít stále na paměti, nepodceňovat ho a hledat nová možná řešení, jež by přispěla alespoň k zastavení růstu podílu recidivistů na celkové kriminalitě. Tato řešení by měla být kombinací poznatků trestního práva a jiných vědních oborů zabývajících se problematikou recidivy.

Resumé

The theme of this theses is the recidivism in criminal law. Recidivism is a serious and dangerous phenomenon, which is about the recurrent criminal behaviour of the offender and the absence of their correction. In my theses I was trying to describe and understand this serious phenomenon in six chapters.

The second chapter is focussing on the concept of recidivism the understanding of its approach in the legal criminological, penological and the classification of real recidivism according various criteria. The third chapter outlines the historical evolution of recidivism in legal law in our area since the creation of Czechoslovakia as an independent country until the year 2009, when the penal code no: 140/1961 Sb. was cancelled. Chapter four is the main chapter, it deals with the current statutory regulation in general and particular penal code no: 40/2009 Sb. The general part focuses on recidivism as an aggravating circumstance, the reason of exceptional increase of sentence of imprisonment or as a circumstance influencing submission of an offender into a certain kind of prison to serve sentence. Particular part focuses on recidivism as character of body of offense. The fifth chapter deals with the personality of offender, the causes and the prevention of recidivism. The sixth chapter briefly outlines the evolution of legal adjustment of recidivism in Slovakia after the implementation of the law, which brought the precept „three strikes and you are out“ and compares the current legal adjustments of recidivism in The Czech Republic and Slovakia. The last seventh chapter offers my own considerations of any further adjustment of recidivism within the framework of *de lege ferenda*.

Seznam použitých zdrojů

A) Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 196/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění k 31. 12. 2009

Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon

Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon

Zákon č. 320/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 171/2003 Z.z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon, v pôvodním znění

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v platném znění

Zákon č. 576/2009 Z.z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

B) Literatura

Čentěz, J. a kol.: Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z.z. Přístupné on-line (1.srpna) na

http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

Gřivna, T.: trestní právo hmotné. Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V.: Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, s. 562. Přístupné on-line (16. července) na http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/19_553-581_komunistickepravo-cz_Grivna_Trestni-pravo.pdf

Jelínek, J.: Trestní právo – novelizace v letech 1997 až 1999. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-208-8

Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-042-3

Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2985-4

Kuchta, J. a kol.: Kriminologie. II. Část. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0681-1

Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4

Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-045-X

Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6

Nezkusil, J. a kol.: Československá kriminologie. 1. vydání. Praha: Panorama, 1978

Novotný, O.: O trestu a vězeňství. Praha: Academia, 1967

Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-04

Novotný, O., Zapletal, J. a kol.: Základy kriminologie. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-821-0

Solnař, V.: Tresty a ochranná opatření, 1. vydání. Praha: Academia, 1979

- Solnař, V.: Československé trestní právo. Svazek I. Obecná část. Praha: Orbis, 1969
- Suchý, O.: Příčiny a prevence recidivy. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983
- Suchý, O.: Recidiva. Komparativní studie I. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1971
- Suchý, O., Ratinov, A. R., Urbanová, M. a kol.: Osobnost pachatele. 1. díl. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1985
- Šámal, P a kol.: Trestní zákoník. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3
- Šámal, P a kol.: Trestní zákoník. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. §140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. 5 vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-624-7
- Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4
- Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. 3. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-270-6
- Zoubková, I a kol. Kriminologický slovník. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4

C) Články

- Chromý, J.: K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 11
- Vejbřerová, A.: Návrh nového trestního zákoníku a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 4
- Vejbřerová, A.: Trestní zákon a recidiva. Trestní právo, ročník 2008, č. 1

Fico, R.: K pripravovanej novelizácii Trestného zákona. Justičná revue, ročník 2003, č. 4

Lipšic, D.: K institutu „trikrát a dost“ v trestnom práve. Justičná revue, ročník 2003, č. 8-9

D) Judikatura

R 30/1964

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 04. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1621/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 02. 2011, sp. zn. 7 Tdo 23/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 01. 03. 2011, sp. zn. 7 Tdo 248/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 06. 2011, sp. zn. 8 Tdo 18/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011

E) Ostatní

Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku. Přístupno on-line (5. března 2013), <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

Důvodová zpráva k návrhu trestního zákona. Přístupno on-line (16. července 2013), http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb. Přístupno on-line (29. července 2013), <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=297&CT1=0>

Článek České televize – renovace systému věznic. Přístupné on-line (28. Května 2013), <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/189976-soudci-budou-vybirat-odsouzenemu-pouze-ze-dvou-typu-vezeni/>

Dôvodová správa k Zákonu č. 171/2003 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Přístupno on-line (1. Srpna 2013), <http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TPrintWithHeader.ascx&phContent=~/EDL/ShowArticlePrint.ascx&ArticleId=29829>

Vejbřerová, A.: Kriminální recidiva v novém trestním zákoníku. Praha: Práce předkládaná do IV. ročníku SVOČ, 2011. Přístupno on-line (1. srpna 2013), <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/4/12/90.pdf>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2012 (ve srovnání s rokem 2011). Přístupno on-line (23. srpna 2013) na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Přílohy

Příloha č. 1:

Vývoj počtu trestných činů spáchaných recidivisty v ČR

Druh kriminality	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vraždy celkem:	78	61	78	74	90	69	105
Loupeže	1 159	975	1 174	1 255	1 170	1 141	1 025
Úmyslné ublížení na zdraví	1 984	1 783	1 573	1 540	1 564	1 702	1 901
Nebezpečné vyhrožování	852	772	661	679	914	1 044	985
Násilné činy:	6 630	5 922	5 575	5 786	6 364	6 970	6 836
Mravnostní činy:	447	457	416	439	478	502	513
Kr. vl. do vík. chat soukr. Osob	1 237	988	1 055	1 090	1 375	1 107	1 100
Krádeže vloupáním:	8 293	8 223	7 834	8 948	10 362	10 769	10 156
Krádeže mot. voz. dvoustopých	1 788	1 862	1 782	1 550	1 285	1 411	1 337
Krádeže věcí z automobilů	3 571	3 336	2 956	3 007	3 098	2 457	2 187
Krádeže prosté:	19 155	18 786	17 902	18 171	16 988	18 312	20 092
Majetkové činy:	30 602	29 884	28 294	30 089	30 342	32 210	33 642
Výtržnictví	1 315	1 106	1 058	1 130	1 192	1 482	1 480
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	1 269	1 318	1 401	1 435	1 410	1 891	1 935
Zanedbání povinné výživy	7 187	6 320	5 852	6 726	8 496	9 140	8 908
Zpronevěra	974	932	940	943	785	736	763
Podvod	2 055	1 504	1 281	1 453	1 326	1 200	1 224
Por. autorského práva	83	45	28	31	244	45	31
Hospodářské činy celkem:	11 669	9 346	7 140	6 616	6 300	5 631	5 349
CELKOVÁ KRIMINALITA:	73 316	74 010	69 214	73 561	70 581	74 212	74 815

(zdroj: Ministerstvo vnitra ČR. Přístupno on-line
na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)

Příloha č. 2:

Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob-recidivistů v ČR a jejich podílu na stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality

Druh kriminality	2010	tj. %	2011	tj. %	2012	tj. %
Vraždy celkem:	96	51,6	70	42,2	117	57,9
Úmyslné ublížení na zdraví	1 502	36,8	1 572	36,4	1 803	38,6
Násilné činy:	5 393	42,3	5 679	42,2	5 699	43,4
Mravnostní činy:	344	28,7	371	30,3	353	27,6
Kr. vl. do vík. chat soukr. osob	466	59,4	459	57,1	424	60,7
Krádeže vloupáním:	5 418	59,4	6 018	59,8	5 935	61,7
Krádeže věcí z automobilů	1 307	73,1	1 083	73,5	974	74,4
Krádeže prosté:	12 037	65,2	12 877	65,4	14 302	69,4
Majetkové činy:	19 532	59,8	21 089	60,5	22 509	63,3
Podvod	1 014	36,0	879	33,9	879	33,7
Hospodářské činy celkem:	4 491	31,1	4 065	30,5	4 095	31,0
CELKOVÁ KRIMINALITA:	53 405	47,5	55 717	48,5	56 489	50,0

(zdroj: Ministerstvo vnitra ČR. Přístupno on-line
na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)

Příloha č. 3:

Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob v ČR celkem

Rok	celkem	muži	ženy	recidivisté	děti	mladiství	cizinci
2003	121 393	106 816	14 577	51 838	5 148	7 558	6 923
2004	121 531	106 460	15 071	54 880	3 734	6 197	7 215
2005	121 511	104 274	17 237	55 856	3 341	5 654	6 994
2006	122 753	106 045	16 708	56 661	3 027	5 808	7 284
2007	127 718	111 312	16 406	56 773	2 635	6 322	8 179
2008	122 053	106 816	15 237	53 321	2 723	6 014	8 572
2009	123 235	107 277	15 958	56 594	2 094	5 339	8 362
2010	112 477	97 673	14 804	53 405	1 606	4 010	7 377
2011	114 975	99 715	15 260	55 717	1 568	4 038	7 473
2012	113 026	97 547	15 479	56 489	1 371	3 486	7 513

(zdroj: Ministerstvo vnitra ČR. Přístupno on-line
na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)

Příloha č. 4:

Vývoj podílu (v %) jednotlivých kategorií pachatelů celkové kriminality na celkovém počtu pachatelů v ČR celkem

Rok	muži	ženy	recidivisté	děti	mladiství	cizinci
2003	88,0	12,0	42,7	4,2	6,2	5,7
2004	87,6	12,4	45,2	3,1	5,1	5,9
2005	85,8	14,2	46,0	2,7	4,7	5,8
2006	86,4	13,6	46,2	2,5	4,7	5,9
2007	87,2	12,8	44,5	2,1	4,9	6,4
2008	87,5	12,5	43,7	2,2	4,9	7,0
2009	87,1	12,9	45,9	1,7	4,3	6,8
2010	86,8	13,2	47,5	1,4	3,6	6,6
2011	86,7	13,3	48,5	1,4	3,5	6,5
2012	86,3	13,7	50,0	1,2	3,1	6,6

(zdroj: Ministerstvo vnitra ČR. Přístupno on-line
na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)

Příloha č. 5:
Uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody

Rok	Uložené nepodmíněné tresty celkem	Podíl nepodmíněných trestů v %	Uložené nepodmíněné tresty recidivistům	Podíl nepodmíněných trestů u recidivistů v %
1989	18 284	31,7	14 899	95,8
1990	5 687	30,1	4 516	91,1
1991	8 261	29,5	5 139	83,9
1992	7 430	23,9	4 266	81,9
1993	8 244	23,4	4 239	77,6
1994	11 126	21,4	5 010	70,2
1995	12 552	22,8	5 776	67,7
1996	13 375	23,1	5 989	64,9
1997	13 933	23,3	6 421	64,1
1998	14 656	27,1	6 166	64,3
1999	15 340	24,5	6 273	63,3
2000	14 114	22,3	5 635	56,7
2001	12 533	20,8	5 157	53,9
2002	9 659	14,8	4 242	40,7
2003	9 797	14,8	4 164	39,7
2004	10 192	14,9	4 402	39,7
2005	10 078	14,9	4 073	39,6
2006	9 997	14,4	3 550	39,7
2007	9 871	13,0	3 340	41,0
2008	10 255	13,5	3 282	44,2
2009	10 687	14,5	2 891	42,9

(Zdroj: Marešová, A. a kol.: Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 55)